

FIVBTM

FÉDÉRATION INTERNATIONALE
DE VOLLEYBALL

**HAKEMLİK REHBERİ
VE
TALİMATLARI**

2024

HAKEMLİK REHBERİ VE TALİMATLARI – 2024

FIVB Resmi Voleybol Oyun Kuralları 2022-2024'ü takiben

GİRİŞ

Hakemlik Rehberi ve Talimatları tüm uluslararası ve ulusal müsabakalar için geçerlidir. Bu etkinliklerin önemi nedeniyle tüm hakemlerin **oyun ve kural bilgisi** açısından ve ayrıca fiziksel ve psikolojik açıdan görevlerini en iyi şekilde yerine getirmeye hazır olmaları gerekmektedir. Tüm hakemlerin modern voleybol için performanslarının önemini ve değerini anlamaları çok önemlidir.

FIVB Oyun Kuralları ve Hakemlik Komisyonu (RG&RC), voleybol müsabakalarında görev yapan tüm hakemlere, oyunu daha canlı hale getirmek ve kesintileri önlemek amacıyla FIVB Resmi Voleybol Oyun Kuralları (2022-2024), Hakemlik Rehberi ve Talimatları, Örnek Olaylar Kitabı ve **FIVB web sitesindeki materyalleri** dikkatlice incelemeleri çağrısında bulunmaktadır. FIVB ve RG&RC, **tüm hakemlerin** Resmi Oyun Kurallarını ustalıkla öğrenip nasıl uygulayacaklarını bileceklerinden emin oldukları için kuralların detaylarına girmeye gerek yoktur. Bu belgenin başlıca amacı, bazı kurallara yorum getirerek ve bunların pratikte doğru bir şekilde uygulanmasını sağlayarak hakemlik kavramını mümkün olduğunca pekiştirmektir.

Bu belge uluslararası seviyedeki hakemler için hazırlanmış ve onlara hitap ediyor olsa da ulusal federasyonlardaki diğer hakemlerin de bu belgeyi **kendi ülkelerindeki uluslararası hakemlerle birlikte** okuyup tartışmaları önerilmektedir. **Kuralların uygulanması veya yorumu hakkında daha derin bir açıklamaya ihtiyaç duyulursa herhangi bir uluslararası hakem, durumu açıklayan ve çözüm önerilerini içeren bir talebi FIVB'ye (volleyball.referee@fivb.com) iletebilir. Bu tür durumlar analiz edilecek ve eğer gerekiyorsa resmi hakemlik belgelerinde bir çözüm önerisi sunulacaktır.**

* * *

2024'te hala daha pürüzsüz hakemliği desteklemekteyiz – yani, müsabakaya mümkün olduğunca az müdahale edilmeli ve müsabakayı bir eğlence olarak ilerletmeliyiz. “Pürüzsüz Hakemlik” kavramını geliştirmenin temelinde, hakemlerin müsabakayı yapay tartışmalardan, gecikmelerden ve kesintilerden arındırarak voleybola katkı vermesini anlamak gerekmektedir. Hakemlerin, dünya genelinde milyonlarca insan tarafından izlenen ve keyif alınan bir eğlence paketi yaratmak için kuralların uygulanmasının temel felsefesini anlamaları gerekmektedir.

İyi bir hakem, bu bağlamda arka planda kalarak amaca destek olur. Kötü bir hakem ise “hata avcılığı” yapıp müsabakada başrol oynamak isteyerek bu gösteriyi engeller. Hakem, oyuncularını ve takımlarını, kuralların ruhuna uygun olarak, olağanüstü ve heyecan verici hareketler için ödüllendirmelidir. Ayrıca, uluslararası hakemin oyuncular, antrenörler vb. ile mükemmel bir ilişki sürdürmesi ve davranışlarının örnek olması esastır.

Hakem; müsabaka esnasında, müsabakanın stresi altında yapılan normal insani duygu ifadeleri ile gerçek bilinçli sportmenlik dışı davranışlar arasında ayırım yapabilmelidir. Müsabakaların iyi bir atmosferde oynanması için bu tür anlık duygu ifadelerini asla cezalandırmamalı; kusursuz oyun eylemleri veya sevinmek için ayağa kalkmak gibi takımların makul ve uygun duygu ifadelerine izin vermelidir. Ancak, rakibe karşı bilinçli olumsuz ifadeler veya yanlış hareketler ya da hakem kararına itiraz kesinlikle yasaktır ve cezalandırılmalıdır.

KURALLARIN ANALİZLERİ

KURAL 1 – OYUN SAHASI

1. Müsabakadan iki gün önce; Kontrol Komitesi'nin bir parçası olan Hakem Alt Komitesi, hakemlerle birlikte sınır çizgilerinin kalitesini ve ölçülerini kontrol etmelidir. Görüntülü Değerlendirme Sistemi (GDS) kullanıldığında saha ölçülerinin doğruluğu daha da önemli bir hale gelir. Bu kontrol GDS kameralarının kalibrasyonundan önce yapılmalıdır. Eğer Kontrol Komitesi yoksa ve hakemler bir aykırılık fark ederlerse bunu derhal organizatörlere bildirmeli ve düzeltilmesini sağlamalıdır.

İnceleme özellikle aşağıdaki konuları doğrulamalıdır:

1. Çizgilerin fazla veya eksik olmadan tam olarak 5 cm genişliğinde olup olmadığı
 2. Her iki oyun alanında da çizgi ve köşegen uzunluklarının (her biri 12,73 m / 41'9') doğru olup olmadığı
 3. Çizgilerin renginin, oyun alanı ve serbest bölge renklerinden **açıkça ayırt edilebilir ve belirgin bir zıtlık oluşturduğunu**
2. FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakalarında serbest bölgenin, oyun alanının arkasından reklam panellerine kadar tam olarak 6.5 m (Kural 1.1) ve yanlarda (yazı hakemi masası veya reklam panolarına kadar) tam olarak 5 m olup olmadığı kontrol edilmelidir. Serbest bölgenin tam olarak 5 m olmasını sağlamak için takım oturma sıralarının, yazı hakemi masasından biraz daha uzağa konumlandırılması gerektiği unutulmamalıdır.
 3. Müsabakadan önce başhakem oyun sahasının yüzeyinde herhangi bir ıslak alan olup olmadığını kontrol etmeli ve zemindeki düzensizlikler (yüzeydeki kabarıklık ve dalgalanmalar, yapışmamış pankartlar vb.) düzeltilmelidir.

KURAL 2 – FİLE VE DİREKLER

1. Filenin esnekliği nedeniyle başhakem filenin doğru bir şekilde gergin olup olmadığını kontrol etmelidir. Bir topu fileye atarak topun doğru bir şekilde sekip sekmeyeceği görülebilir. Top, doğru şekilde gergin olan fileden sekmelidir. Eğer file gevşek ve sarkmışsa kullanılamaz ve düzeltilmelidir.

File dikey düzlemi, oyun sahasının yüzeyine dik olmalı ve orta çizgi eksenine boyunca hizalanmış olmalıdır.

Her iki oyun alanını mümkün olduğunca özdeş hale getirmek için antenler; filenin zıt taraflarında, yan çizgilerin dış kenarlarının üzerinde (Resmi Voleybol Oyun Kuralları Şekil 3'te) 4 numaralı pozisyonda yerleştirilmelidir. Müsabakanın resmi ısınma devresi başlamadan önce hakemler, antenlerin ve yan bantların fileye doğru bir şekilde sabitlenip sabitlenmediğini kontrol etmelidir.

2. Filenin ve/veya yan bantlardan birinin yırtılması durumunda müsabaka başlatılamaz (ayrıca bkz. Kural 10.3.2)
3. Yardımcı hakem, kura atışından önce filenin yüksekliğini file ölçümü için tasarlanmış bir ölçü çubuğu (mümkünse metalik) aracılığıyla ölçmelidir. Ölçü çubuğu üzerinde erkekler ve kadınlar için

sırasıyla 243/245 cm ve 224/226 cm yükseklikler işaretlenmiş olmalıdır. Başhakem, ölçümü denetlemek ve onaylamak için ölçüm sırasında yardımcı hakemin yanında yer alır.

4. Oyun esnasında (ve özellikle her setin başında) ilgili çizgi hakemleri (**eğer varsa**); yan bantların oyun alanı yüzeyine tam olarak dik olup olmadığını, yan çizgilerin tam üzerinde olup olmadığını ve antenlerin de her bir yan bandın dış tarafında olup olmadığını kontrol etmelidir. Eğer durum böyle değilse derhal yeniden ayarlatılmalıdır.
5. **Müsabakanın resmi ısınma devresinden önce** ve müsabaka boyunca hakemler, direklerin ve hakem sehпасının oyuncular için herhangi bir tehlike oluşturup oluşturmadığını kontrol etmelidir (Örnek: direklerin etrafındaki kaldırımların çıkıntılı parçaları, direkleri sabitleyen kablolar vb.). Tehlike oluşturabilecek bu tür nesnelere fark edilirse hakemler bu nesnelere çıkarılması veya koruyucu bir madde ile kaplanması için organizatörlere derhal haber vermelidir.
6. İlave ekipmanlar şunlardır: Takım oturma sıraları, yazı hakemi masası, (tablet sisteminin kullanılmadığı durumlarda) kurallara uygun oyun duraklama talep etmek için sarı/kırmızı renkte lambalı iki adet elektrikli zil (her bir koçun yanında bir elektrikli zil olacak şekilde), başhakem için sehpa, file yüksekliğinin ölçülmesi için ölçü çubuğu, maç toplarının basınç kontrolleri için basınç ölçer, pompa, termometre, higrometre, 6 adet maç topu için sehpa, hızlı siliciler için en az 8 adet emici havlu (40x40 cm ya da 40x80 cm) ve 2 adet libero yeleği. FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakalarında dönüş hatalarını, libero hatalarını ve oyuncu değişikliği taleplerini işaret etmek için yazı hakemi masasında bir adet zil bulundurulmalıdır veya elektronik yazı sistemi üzerinden bir bildirim zili kullanılmalıdır.
7. Organizatör, yazı hakemi masası altında ya da sahanın kenarında yedek bir file ve iki adet yedek anteni de bulundurmak zorundadır.
8. FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakalarında müsabakalarda elektronik skorbord mecburi olmakla beraber yazı hakemi masasında da manuel skorbord (veya Litescore) bulunmalıdır. Not: Litescore kullanılıyor olsa bile olası bir arıza durumunda kullanılmak üzere yedekte bir manuel skorbord bulundurulmalıdır.

KURAL 3 – TOP

1. Yazı hakemi masasının yanında üzerine 6 top konulabilen (metalden) bir top sehпасı bulunmalıdır (5 top oyunda + 1 top yedek olmak üzere). **Eğer daha fazla topun kullanılması gerekirse bu toplar her iki servis bölgesindeki reklam panellerinin arkasındaki top arabasına konulmalıdır.**
2. Yardımcı hakem müsabakadan önce **müsabakada kullanılacak olan tüm topları** alır ve her birinin kurallarla belirlenmiş aynı özelliklerde (renk, çevre, ağırlık ve basınç) olup olmadığını kontrol eder.
3. Müsabakalarda sadece FIVB tarafından onaylanmış (her bir yarışma için marka ve tipine karar verilmiş) olan toplar kullanılabilir. Hakemler topları kontrol etmeli ve topların üzerinde FIVB damgası bulunmuyorsa **Teknik Delemeden yetki alınmadıkça** müsabakayı başlatmamalıdır.
4. Beş Top Sistemi – Müsabaka sırasında (**normal düzen**):

Altı adet top toplayıcı kullanılır ve top toplayıcılar Oyun Kuralları Şekil 10'a göre serbest bölgeye yerleştirilir.

Müsabakanın başlamasından önce 1, 2, 4 ve 5 numaralı pozisyonlardaki top toplayıcıların her biri, yardımcı hakemden bir top alacak ve yardımcı hakem beşinci topu 1. set ve netice setinde servis atan oyuncuya verecektir.

Müsabaka sırasında, top oyun dışı kaldığında:

- 4.1. Top oyun alanının dışında ise en yakın top toplayıcı tarafından alınır ve elindeki topu derhal biraz önce servis atmış oyuncuya veren top toplayıcıya yuvarlar.
- 4.2. Top, top oyun dışı olduğunda top toplayıcılar tarafından yerden ve fırlatılmadan ve tercihen yazı hakemi masasının ters tarafından yuvarlanır.
- 4.3. Top oyun alanındaysa topa en yakın oyuncu kendisine en yakın sınır çizgisinden topu oyun alanı dışına yuvarlamalıdır.
- 4.4. Top oyun dışı olduğunda 1, 2, 4 veya 5 numaralı top toplayıcı mümkün olan en kısa sürede topu servis atacak oyuncuya vererek servisin gecikmeden atılmasını sağlamalıdır.
- 4.5. COVID-19 enfeksiyonuyla mücadele için özel önlemler gerekiyorsa veya bazı Dünya ve Resmi Müsabakalarında Beş Top Sistemi ve top toplayıcıların sayısı, dağıtım, toplama ve sterilizasyon yöntemiyle birlikte değiştirilebilir/azaltılabilir. Yarışma Kitapçığı bunu ayrıntılı olarak açıklayacaktır.

KURAL 4 – TAKIMLAR

1. Bir takım kadrosu aralarında en fazla 2 libero oyuncusu ve en fazla 5 kişilik teknik heyet dahil olmak üzere en fazla 12 oyuncuya kadar toplam 17 kişiden oluşabilir. Takım oturma sıralarında bulunulmasına izin verilen 5 kişilik teknik heyet; bir koç, en fazla 2 yardımcı koç, bir doktor ve bir takım terapistinden oluşur. Teknik heyet, O2-bis listesinde yer almaları şartıyla koç tarafından seçilir.

FIVB, Dünya ve Resmi Büyükler Müsabakaları için tek fark, müsabakada oynayabilecek ve müsabaka cetveline kaydedilebilecek oyuncu sayısının 14'e kadar çıkabilmesidir.

Takım Menajeri veya Takımın Basın Mensubu, oyun sahasındaki takım oturma sıralarında veya arkasında oturamaz. FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakalarda görev alan herhangi bir tıp doktoru veya takım terapisti, takımın teknik heyetinin bir parçası olmalı ve FIVB tarafından önceden yetkilendirilmiş olmalıdır.

Bununla birlikte; FIVB Dünya ve Resmi Müsabakalarında, tıp doktorları ve fizyoterapistler şayet takım personeli olarak takım oturma sırasında yer almıyorsa oyuncuların acil sakatlıkları durumunda hakemlerin davetiyle sahaya girebilirler. Takım fizyoterapistleri (takım oturma sırasında yer almasa bile) resmi ısınma başlangıcına kadar ısınmalarda yer alabilirler. Her bir organizasyon için resmi düzenlemeler, ilgili organizasyonun Yarışma Kitapçığında yer alacaktır. Hakemler müsabakadan önce (resmi protokol esnasında) takım oturma sıralarında oturmaya veya her iki ısınma alanında bulunmaya yetkili olan kişi sayısını kontrol etmelidir.

Resmi ısınma devresine katılan takım mensupları öncelikle oyun alanının kendi taraflarında yer almalıdır. Isınmanın tamamına YALNIZCA müsabaka cetveline kayıtlı oyuncular ve 5 takım mensubu katılabilir. Ek antrenörler takıma ancak resmi ısınma devresi başlayana kadar eşlik edebilir. Rakip takım

oyuncularını rahatsız etmemek kaydıyla ve sadece kontrolsüz topaların sakatlık yaratmasını önlemek için oyun alanının rakip takıma ait kısmında, fileye yakın şekilde bulunulmasına izin verilir.

2. FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakalarında her takımın her müsabaka için seçilebilecek on iki/on dört oyuncusunun nasıl belirleneceğine **Yarışmaya Özgü Yönetmelikler** karar verecektir. **Oyuncular her müsabakada aynı numaralı formları giyeceklerdir**. Bir takımın 12 oyuncudan fazla oyuncusu olduğu durumda o takımda 2 adet libero oyuncusunun yer alması zorunludur.
3. Normalde resmi uluslararası müsabakalar veya turnuvalarda oyuncuların kimlikleri Kontrol Komitesi tarafından önceden kontrol edilmiş olacaktır. Ancak, katılımı kısıtlayan özel bir düzenleme varsa ve Kontrol Komitesi yoksa başhakem bu özel düzenlemeye uygun olarak oyuncuların kimliklerini kontrol etmelidir. Özel düzenleme tarafından kabul edilmeyen oyuncular müsabakada oynayamaz. Herhangi bir anlaşmazlık durumunda, başhakem kararını müsabaka cetveline veya ek bir yazılı rapor şeklinde yazmalıdır. Resmi uluslararası müsabakalar sırasında başhakem, Temyiz Alt Komitesi'ne danışabilir.
4. Koç ve takım kaptanı (müsabaka cetvelindeki ya da elektronik müsabaka cetvelindeki takım listesini kontrol edip imzaladıkları için) listede yazılı olan oyuncuların kimliklerinden sorumludur.
5. Başhakem **maç formlarını** kontrol etmelidir. Oyuncuların formlarındaki ve teknik ekibin kıyafetlerindeki olası kural dışı tüm durumları **Oyun Teknik Delegatesine** bildirmeli ve bu tür kural dışı bir durum konusunda herhangi bir takım mensubuyla tartışmaktan kaçınarak **Oyun Teknik Delegatesinin** talimatlarını takip etmelidir. Kıyafetler bir örnek görünmelidir. Mümkün olduğunca formlar şortların içinde olmalıdır ancak durum bu şekilde değilse uygun bir zamanda, özellikle müsabakanın ve her setin başında oyuncudan formasını şortunun içine sokması kibar bir şekilde istenmelidir. Şortun içine sokulamayan, vücuda oturan forma modellerinde durum anlayışla karşılanmalıdır.

Takım kaptanının şeridi (8x2cm) göğüsteki numaranın altına sabitlenmeli ve müsabaka boyunca net bir şekilde görülmelidir. Hakemler takım kaptanlarının şeridini müsabaka başlamadan önce kontrol etmelidir.

6. Her iki takımın da aynı renk forma giymesi halinde **fikstürde ilk sırada yer alan takım formasını değiştirmelidir. Hakemler bu durumu yalnızca Oyun Teknik Delegatesine rapor etmelidir.**
7. Takımın teknik heyeti aşağıda belirtilen kıyafet seçeneklerinden birisini seçmek ve buna uygun giyinmek zorundadır:
 - 7.1. Teknik heyetin tümü, aynı renk ve modelde olmak şartıyla polo tişört ve takım eşofmanı giyecek veya,
 - 7.2. Masör dışındaki tüm teknik heyet elbise, gömlek, kravat (erkekler için) veya aynı renk ve modelde olmak şartıyla kurallara uygun formal kıyafet giyecektir. Masör, polo tişört ve takım eşofmanı giyebilir.

Bu da demektir ki eğer koç, elbisesinin ceketini veya eşofmanının üstünü çıkarırsa kıyafet düzenini sağlamak amacıyla teknik heyetteki diğer üyelerin de aynı anda elbiselerinin ceketlerini veya eşofman üstlerini çıkarmaları gerekir.

8. Hakemler; müsabakadan önce makul bir zamanda, müsabaka cetveline kaydedilmiş takım listelerini ve oyuncuların numaralarını karşılaştırarak dikkatli bir şekilde kontrol etmelidir. Böylece olası hataların

önüne geçilir ve daha sonradan müsabaka esnasında müsabakanın normal akışını sıkıntıya sokabilecek durumlar ortadan kaldırılır. Bu, oyuncuların tüm protokol ve resmi ısınma süreci boyunca formalarını giymelerini gerektirir (Kural 7.2.3).

KURAL 5 – TAKIM LİDERLERİ

1. Başhakem, koçun ve oyundaki kaptanın kim olduğunu bilmeli ve müsabaka boyunca sadece ikisinin yetkili oldukları istekler ve kurallara uygun duraklama talepleri kapsamında oyuna müdahale edebilmelerine izin vermelidir. Hakemler oyun sürecinde oyundaki kaptanların kimler olduğunu bilmelidir.
2. Yardımcı hakem, müsabaka boyunca yedek oyuncuların takım oturma sıralarında oturduğunu veya ısınma bölgesinde olduğunu kontrol etmelidir. Isınma bölgesindeki oyuncular setler devam ederken topla ısınmaz ama kişisel ısınma aksesuarları kullanabilir (Örn: Açma-germe lastikleri).
3. Oyundaki kaptan kuralların uygulamasıyla ilgili açıklama talep ederse başhakem, eğer gerekliyse, sadece resmi el işaretinin tekrarı ile değil, FIVB'nin çalışma lisanı (İngilizce) ile de kuralların resmi terminolojisini kullanarak kısa bir açıklama yapmalıdır. Oyundaki kaptanın; takımı adına, hakemlerin kararlarına esas teşkil eden kural uygulamaları veya yorumları hakkında hakemlerden açıklama talep etme hakkı vardır.
4. **Koçun, kurallara uygun oyun duraklaması talepleri (mola ve oyuncu değişikliği) haricinde hakem heyeti üyelerinden herhangi bir talepte bulunma hakkı yoktur.** Ancak elektronik sayı tabelası, sayıları ve/veya kullanılmış mola ve oyuncu değişikliği sayısını hiç göstermiyor veya doğru olarak göstermiyorsa topun oyun dışı olduğu zamanlarda bu konularda yazı hakeminden bilgi alabilir.
5. Koçun **oyun kuralları gereğince** oyunu veya görevlileri (hakemleri, çizgi hakemlerini) rahatsız etme ve görevlerini yerine getirmelerini engelleme ve oyun alanına girme hakkı yoktur. **Bununla birlikte; yardımcı hakemin, saygılı bir şekilde hitap ederek normal bir oyun hareketi hakkında açıklama isteyen koçları görmezden gelmesi tavsiye edilmez. Gerekliğinde koça kısa ve net bir yanıt vermek, daha fazla itiraz ve yaptırımı önleyebilir.**

Bu, voleybol oyununu sağduyu ve iyi bir atmosferle yönetmek için "pürüzsüz hakemlik" anlayışının bir parçasıdır.

6. Yeni saha yerleşimine göre eğer takım oturma sıraları başhakemin arkasında bulunuyor ise **koç başhakemi kararlarını sorgulayarak rahatsız etmemeli, hakem sandalyesine yaklaşmamalı (sınır, oyuncu değişikliği bölgesidir), soru sormamalı veya herhangi bir nedenden dolayı itirazda bulunmamalıdır.** Böyle bir durumda başhakem **hatalı davranış nedeniyle derhal yaptırım uygulamalıdır.** Koçun herhangi bir sorusu veya talebi üçüncü hakeme iletilmelidir.

KURAL 6 – BİR SAYI ALMAK, BİR SET VE MAÇ KAZANMAK

Eğer bir ralli; sakatlık, harici müdahale veya **herhangi başka bir nedenden** dolayı kesintiye uğramışsa "tamamlanmamış ralli" olarak değerlendirilir. Bu durumda, sakatlık veya yaptırım nedeniyle yapılması zorunlu olan oyuncu değişikliği hariç, **her iki takım için de** herhangi bir kurallara uygun duraklama talebinde bulunulmasına izin verilmez.

KURAL 7 – OYUNUN YAPISI

1. Diziliş kağıdı (**veya elektronik diziliş**), yazı hakemi bilgileri müsabaka cetveline geçirmeden önce yardımcı/**üçüncü hakem** ve yazı hakemi tarafından kontrol edilmelidir. Yazı hakemi, diziliş kağıdındaki numaralar ile müsabaka cetvelindeki numaraların eşleşip eşleşmediğini kontrol etmelidir. Eğer bir eşleşme durumu varsa diziliş kağıdı (**veya elektronik diziliş**) düzeltilmeli ve bunun için yardımcı/**üçüncü hakem** tarafından yeni bir diziliş kağıdı talep edilmelidir. Yeni diziliş kağıdında yalnızca numaranın/numaraların hatalı olduğu pozisyonlarda düzeltme yapılabilir. Yardımcı hakem; diziliş kağıdını, elektronik müsabaka cetvelinin ve tabletin olmadığı durumlarda veya herhangi gerekli bir durumda kontrol sağlayabilmek için cebinde bulundurmalıdır.

2. Her setin sonunda yardımcı/**üçüncü hakem**, setler arasındaki üç dakikalık sürenin uzatılmasını önlemek amacıyla koçlardan derhal bir sonraki setin diziliş kağıdını veya elektronik dizilişi talep eder.

Eğer koç, diziliş formunu zamanında vermeyerek oyunun yeniden başlamasını sistematik olarak geciktiriyorsa başhakemin takıma uygun bir geciktirme yaptırımı uygulaması gerekir. Bu durum, takımın gerekli bilgiyi tablet aracılığıyla elektronik olarak sağlayamaması durumunda da geçerlidir.

3. Eğer bir pozisyon hatası yapılmışsa ilgili hakem pozisyon hatası işaretinden sonra hatayı yapan iki oyuncuyu da işaret etmelidir. Eğer hatalı oyuncular pozisyonlarını kendileri düzeltmezlerse hakemler oyuncuların pozisyonlarını düzeltmeli ve ardından bir sonraki ralli başlatılmalıdır. Oyundaki kaptanın hata ile ilgili daha fazla açıklama talep etmesi halinde yardımcı hakem, cebinden diziliş kağıdını çıkararak veya direk üzerindeki tablet üzerinden hangi oyuncuların pozisyon hatası yaptığını oyundaki kaptana göstermelidir. Takım dizilişinin tableten gösterildiği durumlarda yardımcı hakem rakip takımın pozisyonunu gizlemelidir.
4. Eğer servis atışı doğru oyuncu tarafından gerçekleştirilmezse, yani bir dönüş hatası yapılırsa ve bu durum dönüş hatasıyla başlamış olan rallinin hemen bitiminde fark edilirse oynanan rallinin sonucu dikkate alınmadan rakip takıma “yalnızca tek bir (1) sayı” verilir (Kural 7.7.1.1). **Bir sonraki ralli, yardımcı hakemin dönüş sırasının doğru olduğunu kontrol etmesinden sonra başlatılmalıdır.**

KURAL 8 – OYUNUN SEYRİ

1. Kural 8.4.1'de yer alan "tamamen" kelimesinin önemini kavramak gereklidir. Bu, topun yere temas etme sürecinde HERHANGİ BİR ANDA, topun çizgiyle temas etmesine izin veren herhangi bir basıklık durumunun topu “DAHİL TOP” yapacağı, ancak topun hiçbir zaman çizgiyle temas etmemesi durumunda topun “HARİÇ TOP” olacağı anlamına gelir.
2. Filenin 9.50/10.00 m uzunluğunun dışında kalan ve fileyi direklere bağlayan kablolar filenin bir parçası değildir. Bu durum direkler için de geçerlidir. Dolayısıyla, top filenin yan bantlarının dışındaki bir kısmına (veya hakem sandalyesine) temas ederse "yabancı bir nesneye" temas etmiş sayılır ve bu durumda her iki hakem tarafından "hariç top" olarak düdük çalınmalı ve işaret edilmeli, çizgi hakemleri ise bayrağını sallayarak topun temas ettiği kısmı parmağı ile işaret etmelidir.

KURAL 9 – TOPLA OYNAMAMA

1. Serbest bölge içinde; çizgi hakeminin, yardımcı hakemin veya koçun oyundaki topa müdahalesi olduğunda:

- Eğer top, hakemlere veya koça çarparsa bu durum “hariç top” olarak değerlendirilir (Kural 8.4.2). **İstisna: Koç, oyun alanı üzerindeki boşluğa girip hakemin topun içeride/dışarıda olduğuna dair karar vermesine müdahale ederse (bkz. Örnek Olaylar Kitapçığı 4.49)**
- Eğer oyuncu, topa temas etmek için hakemlerden veya koçtan destek alırsa bu oyuncunun hatasıdır (Kural 9.1.3 - Yardımlı Vuruş) ve durumda ralli tekrar edilmez.

2. Sadece görülen hatalara düdük çalınması önemlidir. Başhakem; oyuncunun, vücudunun sadece topla temas eden kısmına bakmalıdır. Hakem, kararını verirken vücudun topla temastan önceki veya sonraki pozisyonundan ve oluşan sesteki etkilenmemelidir. FIVB Hakem ve Oyun Kuralları Komisyonu; kurallar çerçevesinde, hakemlerin, parmak pas vuruşlarına veya hata oluşturmayan diğer temaslara izin vermeleri konusunda ısrar etmektedir.

3. Kural 9.2.2'deki metnin daha iyi anlaşılması için:

Topla oynamak demek, topun temas noktasından sekmesi demek iken topun fırlatılması olayı iki oyun hareketini kapsar: birincisi topu yakalamak ve ikincisi de fırlatmaktır.

4. Hakem, özellikle günümüz voleybolunda topun gidiş yönü değiştirilerek yapılan plase (tip) türü hücum vuruşlarındaki kurallara uygun temaslara dikkat etmelidir. Tiplemeye, eğer top tutulmamış veya fırlatılmamışsa izin verildiği unutulmamalıdır. Tiplemek, tek el veya parmaklarla topa (bütünüyle file üst kenar seviyesi üzerindeyken) yavaşça hücum vuruşu yapmak demektir.

Başhakem “tiplemeleri” yakından dikkatle izlemelidir. Eğer top böyle bir tiplemeden hemen sonra sekmezse, topa el tarafından eşlik edilmişse, top fırlatılmışsa veya topun yönü birden fazla kez değiştirilmişse (**hareketli top**) bu bir hatadır ve cezalandırılmalıdır.

5. Oyuncuların blok hareketlerine dikkat edilmelidir, eğer oyuncu rakipten gelen topu sadece **karşılama** ve onu tutarsa (veya kaldırır, iterse, taşırsa, fırlatırsa, eliyle eşlik ederse) bu hareket kural dışıdır. Böyle bir durumda **hakem bu bloğu “tutulmuş top” olarak değerlendirmelidir** (Bu durum abartılmamalıdır).

6. Bir takımın dört farklı pozisyonda birinci vuruş hakkı vardır (Takımın üç vuruşundan birinci vuruş olarak sayılanlar):

6.1. Servis karşılama vuruşu,

6.2. Hücum karşılama vuruşu (Sadece smaç değil, her tür hücum vuruşu karşılması. Bkz. Kural 13.1.1),

6.3. Rakibin bloğundan gelen topa yapılan vuruş,

6.4. Takımın kendi bloğundan gelen topa yapılan vuruş.

7. Uluslararası müsabakaların ruhuna uygun olarak ve daha uzun rallileri ve etkileyici hareketleri teşvik etmek amacıyla yalnızca çok bariz ihlallerde düdük çalınacaktır. **Bu nedenle, bir oyuncu**

topla oynamak için çok iyi bir pozisyonda değilse başhakem topla oynama hatalarını değerlendirme konusunda daha az katı olacaktır. Örneğin:

- 7.1. Pasörün topla oynamak için koşması, çok hızlı bir hareket yapmak zorunda kalması veya topa ulaşmak için filenin yakınında sıçraması
- 7.2. Oyuncunun, bloktan veya başka bir oyuncudan sekmiş bir topla oynamak için koşması veya çok hızlı hareketler yapmak zorunda kalması
- 7.3. Takımın birinci vuruşu, oyuncunun topu tutmaması ve fırlatmaması koşuluyla serbestçe yapılabilir.
- 7.4. Oyuncu; bir topu, yazı hakemi masasının rakip sahada bulunan herhangi bir kısmı da dahil olmak üzere yazı hakemi masasının tamamı üzerinden kurtarabilir (Kural 9, 2022-24).

KURAL 10 – FİLEDEKİ TOP

KURAL 11 – FİLEDEKİ OYUNCU VE MÜDAHALE

1. Kural 10.1.2, oyuncuya topun rakip takımın serbest bölgesinden geriye çevrilmesi hakkını verir. Bu tür durumlarda oyuncular ve koçlar bu kuralı çok iyi bilmeli ve müsabaka esnasında bu tür pozisyonları hemen fark ederek top ile oynamak isteyen oyuncuya topu kendi oyun sahasına **geri çevirmesi** için gerekli pozisyonu yaratmaya yönelik uygun yer değiştirme hareketlerini yapmalıdırlar. Topun yardımcı hakeme doğru yönelmesi halinde, yardımcı hakem çarpışmayı önleyecek şekilde hareket etmeli ve oyuncunun mümkün olduğu kadar topla oynayabilmesini sağlamalıdır. Yardımcı hakem; oyuncuya topla oynaması için yer verirken mümkünse sıçrama, koşma ve oyun hareketine sırtını dönmekten kaçınmalıdır. Buna ek olarak, yardımcı hakem **topun veya topla oynamak isteyen oyuncunun yönüne doğru hareket etmemelidir**. Oyuncu topla oynarken yardımcı hakem; topu, oyuncuyu ve geri çevrilen topun gidiş yönünü görecektir şekilde görüş açısını ayarlamalıdır. Eğer top, dikey düzlemini geçiş boşluğu içerisinde geçerek rakibin serbest bölgesine girerse ve bu topa geri çevirmeye çalışan oyuncu tarafından temas edilirse hakemler temas anında hata düdüğünü çalmalı ve "hariç" işareti yapmalıdır.
2. Top ile oynama hareketi, oyuncunun dengeli düşüşünü tamamlayıp bir sonraki oyun hareketi için hazır olduğunda sona erer.

Top ile oynama hareketi; topa yakın oyuncuların, topa temas edip etmediklerine bakılmaksızın top ile oynamak için yaptıkları her türlü harekettir. Aşağıdaki durumlara dikkat edilmelidir:

Eğer bir oyuncu, kendi oyun alanında iken rakipten gelen top fileye çarpar ve file bu oyuncuya temas ederse bu durum hata olarak değerlendirilmez. Ek olarak; filenin diğer tarafındaki bu oyuncu, vücudunu korumak için bir hamlede bulunabilir fakat oyuncunun bu hareketi, fileden seken topun yönünü kasten değiştirmeyecek şekilde olmalıdır. Şayet oyuncu, topun sekme yönünü bilinçli bir şekilde değiştirmeyi amaçladıysa bu durum bir file teması hatası olarak değerlendirilecektir.

Oyuncuların topla kurallara uygun bir şekilde oynadıkları sırada rakibiyle fiziksel temasta bulunması hemen bir hata olarak düşünülmemelidir. Böyle bir kazara temas, rakibin fileye temas etmesine neden olduysa bunu her iki oyuncu için de bir hata olarak görmemek gerekir. Ancak bu temas rakibin kasti olarak hata yapmasını sağlama ve/veya hakemleri kandırmak veya dikkatlerini dağıtmak amacıyla bilinçli bir girişimin bir sonucu olarak değerlendirilirse oyun derhal durdurulmalı ve rakip takıma bir sayı verilmelidir. Sonrasında oyuncuya yaptığı eylem nedeniyle

yaptırım sırasına göre bir ceza uygulanmalıdır. Dolayısıyla, eğer kasıtlı olduğu değerlendirilirse bu yaptırım temel olarak İHTAR (veya oyuncuya daha önce bir ceza uygulanmışsa daha ağır) olmalıdır.

Oyuncunun saçının fileye teması: Bu durum sadece rakibin topla oynama hareketini etkilerse veya ralliyi yarıda keserse hata olarak değerlendirilmelidir (Örnek: bir oyuncunun saç örgüsünün, at kuyruğunun fileye takılması ve dolanması).

3. Bir oyuncunun filenin dış kısımlarına (antenlerin dışındaki üst bant, kablolar, direkler vb.) dokunması, filenin yapısal bütünlüğünü bozmadığı ve fileye kasıtlı olarak dokunulmadığı sürece asla bir hata olarak değerlendirilemez.
4. Orta çizgiyi aşarak rakip oyun alanına ayak ile girilmesi durumunda, yani ayağın rakip oyun alanının zeminine temas etmesi durumunda bu hareketin kurallara uygun olabilmesi için ayağın bir kısmının orta çizgiye temas halinde veya orta çizginin üzerinde olması gerekir.
5. Takımların üst düzey kalitesinden dolayı file yakınındaki oyun temel öneme sahiptir ve bu nedenle hakemler ve çizgi hakemleri, özellikle topun blok yapan oyuncuların ellerine temas edip daha sonra oyun alanı dışına gönderildiği durumlarda dikkatli olmalıdır.

Ayrıca, hakemler oyuna müdahale durumlarına karşı da dikkatli olmalıdır. Filenin antenler arasında kalan kısmına topla oynama, topla oynamaya teşebbüs veya topla oynayacakmış gibi yapma hareketi (topla oynama kandırmacası) esnasında temas edilirse bu bir FILE HATASIDIR. Topun fileden doğal olarak geri sekmesinin, filenin diğer tarafındaki oyuncu tarafından kasıtlı olarak fileye doğru hareket etmesiyle etkilenmesi veya filenin tutup çekilerek topun file vasıtasıyla fırlatılması (sapan atışı) "rakibin oyununa müdahale"dir. Bir oyuncunun, rakibin topa ulaşmak için kurallara uygun bir şekilde hareket etmesini engellemesi de rakibin oyuna müdahale hatasıdır. Temas ya da tutunma sonucunda fileyi direklere bağlayan ipleri koparmak da rakibin oyununa müdahale hatası olarak değerlendirilir.

6. İki hakemin iş birliği halinde çalışmasını kolaylaştırmak için iş bölümü aşağıdaki şekilde olmalıdır: Filedeki oyun süresi boyunca başhakem öncelikli olarak topa ve topun gidiş yönüne, yardımcı hakem ise her iki takım tarafından gerçekleştirilebilecek fileye temas hatalarına odaklanmalıdır.
7. Hücum vuruşu yapısı ve doğası gereği genellikle hücum yapan takımın oyun boşluğunda başlayıp filenin diğer tarafında sona erer. Hakemlere, topun tutulmadığı veya fırlatılmadığı ve topla temasın hücum oyuncusunun kendi oyun boşluğu tarafında başlatıldığı sürece bunun bir hata olarak değerlendirilmemesi gerektiği tavsiye edilir.

KURAL 12 – SERVİS

1. Servise izin vermek için servis atacak oyuncunun topa sahip olup olmadığını kontrol etmek yeterlidir; servis atacak oyuncunun servis vuruşuna hazır olup olmadığını kontrol etmek gerekmez. Başhakem servis iznini derhal vermelidir. FIVB Dünya ve Resmi Müsabakalarında normal oyun akışı içinde (oyuncu değişikliği, yaptırım vb. olmadığı durumlarda) bir önceki rallinin bitimi ile servis vuruşunun gerçekleştirilmesi arasında 15 saniyelik bir süre idealdir. **Bu süre, reklam panolarının her köşesinde bulunan görünür monitörlerle kontrol edilen bir servis saati ile izlenir. Hakemin servis izni veren düdüğü çaldığı anda servis saati 8 saniyede yeniden başlatılmalıdır. Bu durumda hakem, oyuncunun top toplayıcıdan topu aldıktan sonra bile servis bölgesinde pozisyon almakta**

geciktirini fark ettiğinde oyuncunun sırtı dönük veya servis pozisyonuna henüz ulaşmamış olsa bile oyuncu servis bölgesine adım attığı anda düdüğünü çalmalıdır. Bu düzenlemenin amacı, oyunun temposunu korumak ve müsabakaların süresini kısaltmaktır. Çoğu zaman bazı oyuncular gereksiz gecikmelere neden olan belirli "ritüeller" kullanırlar. Bu kötü alışkanlıkları "düzeltmek" için TÜM hakemlerin bu talimatları müsabakanın başından itibaren titizlikle uygulaması gerekmektedir.

2. Başhakem, servis düdüğünü çalmadan önce TV tarafından görüntü tekrarın talebi edilip edilmediğini kontrol etmeli ve verilen etkinlik için **Kontrol Komitesi tarafından ilgili etkinlik için belirlenen talimatlara uyarak** servis iznini vermeyi bir süre ertelemelidir.
3. Başhakem ve ilgili çizgi hakemleri (**eğer varsa**), servis vuruşu veya sıçrayarak servis atışı anında servis atan oyuncunun pozisyonuna dikkat etmelidir. Servis atan oyuncu servis hareketine servis bölgesi dışında başlayabilir ancak **en azından zeminle son temas ettiği** sıçrama anında ayağı tamamen servis bölgesi içinde olmalıdır.
4. Eğer servis atacak oyuncu servis bölgesine normal bir şekilde gelmiyorsa veya top toplayıcıdan topu kabul etmeyerek kasıtlı bir gecikme yapıyorsa takım geciktirme yaptırımı alabilir. Yanlış yorumlamaları önlemek için başhakemin servis düdüğünü çalmasının hemen ardından 8 saniye sayılmaya başlanır.
5. Başhakem, servis sırasında perdeleme hatası yapılmasına dikkat etmelidir; bu, servis atan takımın bir oyuncusunun veya oyuncu grubunun kollarını sallayarak, zıplayarak, yana hareket ettirerek veya bir grup halinde durarak rakibinin servis oyuncusunu ve topun gidiş yolunu, top file dikey düzlemini geçene kadar görmesini engellemesidir. Bu nedenle topun, servis vuruşundan sonra izlediği yol boyunca net bir şekilde görülebilmesi durumunda perdeleme hatasından söz edilemez. Hakemler, takımların perdeleme yapma niyetlerini izleme konusunda daha titiz olmalı ve müsabakanın başından itibaren takımların "taktik strateji" bahanesiyle perdeleme kuralını kötüye kullanmalarını engellemelidir. Dolayısıyla, bir takım perdeleme niyetiyle **AÇIKÇA GRUPLANDIĞINDA** veya oyuncuların elleri baş hizasının üzerinde olduğunda (güvenlik nedeniyle başlarını koruyabilirler ancak ellerini başlarının üstüne kaldırmamalıdır) hakem düdüğü çalarak servis atan takımdaki oyuncuların ayrılmasını işaret etmeli ve eğer bunu yapmadıkları takdirde servis vuruşu sonrası **PERDELEME HATASI KARARI VERMELİDİR**. Adil oyunu etkileyen bu eğilimi tersine çevirmek için TÜM hakemlerin bu talimatları müsabakaların başından itibaren uygulaması gereklidir.
6. Eğer oyun alanında olması gerekenden az veya fazla oyuncu (Örnek: bir takımda 5 veya 7 oyuncu) varsa başhakem servis için düdüğü çalmamalıdır. Bu tür durumlarda beklemeli, takıma hatırlatmada bulunmalı ve gerekirse geciktirme yaptırımı uygulamalıdır. Benzer bir uygulama; takımının bir tur dönmesi sonucunda 4 numaralı pozisyona gelmiş liberonun, yerine girdiği oyuncuyla değişmeyi unuttuğu durumda da uygulanmalıdır.

KURAL 13 – HÜCUM VURUŞU

1. Geri hat oyuncusunun ve liberonun hücum vuruşunu kontrol ederken sadece hücum vuruşunun **tamamlanması durumunda** (top, file dikey düzlemini bütünüyle geçtiğinde ya da rakip oyuncuların birine temas ettiğinde) hatanın gerçekleşmiş olacağını bilmek önemlidir.

KURAL 14 – BLOK

1. Blokçunun, aşağıdaki koşullara uymak koşuluyla ellerini file üzerinden uzatarak rakip oyun boşluğundaki her topa blok yapma hakkı vardır:
 - Böyle bir topun, rakip takımın birinci ve ikinci vuruşundan sonra blokçuların oyun alanına doğru yönlendirilmiş olması ve
 - Rakip takımdan hiçbir oyuncunun fileye, kendi oyun boşluğu içinde oyunu devam ettirebilecek yakınlıkta olmaması gerekmektedir.

Bununla birlikte; şayet rakip takımın bir oyuncusu topun yakınıdaysa ve topla oynamak üzereyse bu oyuncunun hareketi öncesinde yapılan blok teması, ilgili oyuncunun oyununu engellemesi nedeniyle hatadır.

Rakibin üçüncü vuruşundan sonra her topa rakibin oyun boşluğunda blok yapılabilir. Burada bloğa izin verildiğini ancak HÜCUM VURUŞUNA İZİN VERİLMEDİĞİNİ vurgulamak önemlidir (aşağıdaki 3. maddeye bakınız).

2. Üçüncü vuruştan sonrası hariç, rakip takıma doğru yönelmemiş ve file dikey düzlemini geçmeyecek olan paslara ve oyun kurma hareketlerine (hücum vuruşu olmayan vuruşlara) filenin ötesinde blok yapılamaz.
3. Eğer blok yapan oyunculardan biri ellerini file üzerinden uzatarak blok hareketi yerine topa vurursa (smaç) bu bir hatadır (buradaki “file üzerinden” ifadesi, ellerini file üzerinden rakip oyun boşluğuna uzatmayı ifade eder).

Bir hücum hareketinde (smaç) oyuncu; topa temas etmeden önce kolunu veya kollarını geriye doğru açar, gerilir ve sonrasında topa, rakibine yönlendirme amacıyla vurur. Bir blok hareketinde ise oyuncu; topun geçişini engellemek için eli veya elleriyle, **topa vurmak için herhangi bir gerilme hareketi yapmadan** file üst kenar seviyesinin üzerine uzanır.

4. Top vücudun herhangi bir yerine temas edebileceğinden blok hareketi esnasında topun ayağa temas etmesi bir hata değil, bloktur.

KURAL 15 – KURALLARA UYGUN OYUN DURAKLAMALARI (MOLA VE OYUNCU DEĞİŞİKLİKLERİ)

Reddedilmiş ve geciktirme uyarısı yaptırımı uygulanmış bir oyun duraklaması talebinden sonra, aynı ralli duraklaması içinde, yani bir sonraki tamamlanmış rallinin bitiminden önce tekrar herhangi bir duraklama talebinde bulunulmasına izin verilmez (aşağıdaki 7. ve 8. maddelere ve kural metni 15.2'ye bakınız):

1. Mola:

- 1.1. Koç, bir mola talep ettiğinde mola talebini belirten resmi el işaretini her zaman yapmak zorundadır. Şayet koç sadece ayağa kalkar, sözlü olarak söyler, zile basar veya tablet yoluyla bir talepte bulunursa hakemler molaya izin vermeden veya molayı reddetmeden önce koçun gerçekten mola isteme niyetinde olup olmadığından emin olmalıdır. Eğer mola talebi reddedilirse başhakem böyle bir durumda, oyunu geciktirmek için bir niyet olup olmadığını değerlendirmeli ve gerekirse takıma kurallara uygun geciktirme yaptırımı uygulamalıdır.

- 1.2. **Takımın Elektronik Takım Tabletini (ETT) kullanarak mola talebinde bulunması durumunda e-skor yazılımı ve tablet otomatik olarak korna çalacaktır.**
- 1.3. E-skorun zamanlaması müsabakanın ihtiyaçlarına göre mola süresini kısaltacak şekilde ayarlanabilir.
- 1.4. Eğer takımlar, mola süresinin tamamlanmasından önce oyun alanına girmek isterlerse hakemler buna izin vermeli ancak oyun, mola süresi dolmadan başlatılmamalıdır.

2. Oyuncu Değişikliği

2.1. Yardımcı hakem; yazı hakemi masası ile direk arasında durur ve yazı hakemi, oyuncu değişikliğinin kurallara uygun olmadığını belirtmezse oyuncuların yan çizgide değişmeleri için işaretini yapar (kollarını çapraz bir şekilde birleştirerek oyunculardan birini oyun alanı dışına, diğerini ise oyun alanına davet eder). Eğer müsabakada tablet sistemi kullanılıyorsa oyuncu değişikliklerinde, oyuncular değişmek için yavaş hareket etmediği sürece yardımcı hakem tarafından bu değişiklik hareketinin yapılmasına gerek yoktur.

Müsabaka cetveli manuel olarak tutulduğunda, birden fazla oyuncu değişikliği yapılması durumunda yardımcı hakem, yazı hakeminin önceki oyuncu değişikliğini kayıt ettiğini belirten el işaretini veya iletişim cihazlarının kullanıldığı müsabakalarda “yazı hakemi hazır” şeklindeki sözlü ifadeyi bekleyecek ve sonrasında diğer oyuncu değişikliği işlemine geçecektir.

Tablet üzerinden oyuncu değişikliği talebinin kullanıldığı müsabakalarda, yazılım kurallara uygun olmayan oyuncu değişikliği gerçekleşmesini engeller ve oyuncu değişiklikleri müsabaka cetveline otomatik olarak kaydedilir. Bu nedenle yardımcı hakem sadece, gecikmelere neden olan olağan dışı durumlarda oyuncu değişikliklerine müdahale eder. Ayrıca bu durumda yazı hakeminin işlevi, veri girmek yerine verileri kontrol etmeye ve hazır bir şekilde karşısında olan bu bilgileri kabul etmeye (veya reddetmeye) dönüşür. Ek olarak; yazı hakeminin, e-skor bilgisayarı aracılığıyla manuel oyuncu değişikliği yapması gerekiyorsa yardımcı hakem bunu dikkate almalı ve gerekirse süreci biraz uzatmalıdır.

Oyuncu değişikliği talebinin, müsabaka cetveli türüne (elektronik veya değil) bakılmaksızın, yalnızca **oyuncuların oyuncu değiştirme bölgesine girdikleri anda** gerçekleştiği unutulmamalıdır.

2.2. **Müsabaka cetvelinin manuel olarak tutulduğu durumlarda**, birden fazla oyuncu değişikliği sadece belli bir sıra dahilinde yapılabilir. İlk olarak bir çift oyuncu ile işlem yapılır; biri oyun alanını terk eder, diğeri oyun alanına girer. Sonra diğerleri de aynı şekilde değiştirilir. Yazı hakemine oyuncuları tek tek kontrol etmesi ve değişiklikleri kaydetmesi için süre verilmelidir. Birden fazla oyuncu değişikliği yapılacağı durumlarda oyuna girecek oyuncular, oyuncu değiştirme bölgesine bir bütün olarak yönelmelidir. Oyuncu değişikliği yapacak oyuncuların, oyuncu değiştirme bölgesine aynı anda girmemiş olmalarıyla birlikte, değişecek ilk oyuncunun oyuncu değiştirme bölgesine girmesi ile değişecek ikinci oyuncunun oyuncu değiştirme bölgesine gelmesi arasında az bir zaman farkı var ve bu oyuncuların oyuncu değişikliğinin bir parçası olduğu açıksa hakemler **katı bir tutum sergilemeden** bu değişikliklere izin vermelidir. İkinci (üçüncü) oyuncunun bu küçük çaplı gecikmesi, oyunda gerçek anlamda bir gecikmeye neden olmaz. Özetlemek gerekirse değişecek diğer oyuncunun en geç kendisinden önceki oyuncu değişikliğinin kayıt işlemi tamamlandığında oyuncu değiştirme bölgesinde bulunması gerekmektedir.

Ayrıca tablet sisteminin kullanıldığı müsabakalarda, oyunun hızlanması için birden fazla oyuncunun aynı anda değişmesine izin verilebilir. Bu nedenle yardımcı hakem birden fazla oyuncu değişikliği yapılması konusunda esnek davranarak değişikliklere izin vermelidir.

2.3. Oyuncuların hızlı ve sakin hareket etmesini sağlamak çok önemlidir.

Mevcut yöntemde, yedek oyuncuların oyuna girmeye hazır olmadığı durumlarda geciktirme cezaları en aza indirilmelidir.

Yardımcı hakem ve yazı hakeminin sorumluluğu, yedek oyuncu oyuna girmeye hazır değilse veya yanlışlıkla oyuncu değiştirme bölgesine girerse düdük çalmamak veya zili kullanmamaktır. Eğer gecikme yaşanmadıysa yardımcı hakem tarafından oyuncu değişikliği "talebi" herhangi bir yaptırım uygulanmaksızın reddedilmelidir. Yardımcı hakem her durumda dikkatli olmalı, olayları sezebilmeli ve değişecek oyuncu, oyuncu değiştirme bölgesine girmeden önce bu tür hataları önlemek için adımlar atmalıdır. Yedek oyuncu, oyuncu değişikliği için hazır değilse (elinde yanlış oyuncu değişikliği tabelası -eğer kullanılıyorsa- olması, oyuncunun üzerinde antrenman kıyafetleri olması, oyuncu değiştirme bölgesine geç gelmesi vb.) yardımcı hakem sadece oyuncuların oyuncu değiştirme bölgesine girmesini durdurmalıdır. Bir oyuncu; oyuncu değiştirme bölgesine yanlışlıkla girer, hatasını fark eder ve hemen geri dönerse bu talep hakemler tarafından cezalandırılması gereken bir talep olarak değerlendirilmemelidir. Sonuç olarak, yukarıda belirtilen takımın küçük hataları müsabakanın akışını bozmadığı sürece hakemler herhangi bir geciktirme yaptırımı uygulamamalıdır.

3. Bir sakatlanma durumunda hakemler oyunu **SADECE** oyuncu bariz bir travma (veya kan dökülmesi) nedeniyle yaralandığında ve oyuncunun kendisinin, takım arkadaşlarının ve rakip takım oyuncularının daha fazla yaralanma tehlikesi olduğunda durdurmalıdır. Bir oyuncu yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı **ciddi** şekilde sakatlanıp oyun alanını terk etmek zorunda kaldığında öncelikle normal bir oyuncu değişikliği yapılmalıdır. Eğer bu mümkün değilse takım tarafından sakatlık nedeniyle istisnai bir oyuncu değişikliği, **sakatlık anında oyun alanında olmayan** herhangi bir oyuncu ile, "oyuncu değişikliği sınırlamaları" dikkate alınmaksızın serbestçe yapılabilir.

Hakemler, kurallara uygun olmayan oyuncu değişiklikleri (*bir takım kurallara uygun olmayan bir oyuncu değişikliği yaptığında, oyuna devam edilir ve yazı hakemi/yardımcı hakem bunu fark etmez. Kural 15.9*) ile kurallara uygun olmayan bir oyuncu değişikliği **talebi** (*talep anında, yazı hakemi veya yardımcı hakem talebin kurallara uygun olmadığını fark eder, Kural 16.1.3*) arasında net bir ayırım yapmalıdır ve bu durum reddedilmeli ve geciktirme yaptırımı ile cezalandırılmalıdır.

4. Set başlamadan önce yapılan oyuncu değişikliği taleplerine izin verilmeli ve bu değişiklikler kaydedilmelidir. Böyle bir durumda koç, oyuncu değişikliğini belirtmek için oyuncu değişikliği resmi el işaretini yapmalıdır.
5. Hakemlerin, "Kurallara Uygun Olmayan Talepler" başlıklı Kural 15.1.1'i dikkatlice inceleyerek aşağıdaki maddeleri tam olarak öğrenmeleri gerekir:
 - "Kurallara uygun olmayan talep" ifadesinin anlamı
 - Tipik durumların neler olduğu
 - Bu tip durumlarda hangi işlemlerin uygulanması gerektiği
 - Bir takımın bu durumu tekrarlaması halinde ne yapılması gerektiği.Yardımcı hakem; kurallara uygun olmayan bir talebin, müsabaka cetvelindeki özel yere kayıt edilmesini sağlamalıdır.
6. Elektronik müsabaka cetveli kullanılmadığı durumlarda skor hakemi; libero değişimlerini ve yeniden belirlemelerini ayrı, özel bir kağıda (R-6) kaydeder. Böylece liberoların ne zaman ve kaç kez değiştiği herhangi bir zamanda bilinir olur. Elektronik müsabaka cetveli kullanılan müsabakalarda yazı hakemi

ve skor hakemi, libero değişimlerinin teyit edilmesi ve kaydedilmesi amacıyla sözel olarak iş birliği içinde olmalıdır.

7. Tamamlanmış bir ralli ile bir sonraki rallinin başlangıcı arasında reddedilmiş ve geciktirme yaptırımı uygulanmış bir oyun duraklaması talebi varsa bir sonraki tamamlanmış rallinin bitiminden önce aynı duraklama esnasında bir kez daha herhangi bir oyun duraklaması talebinde bulunulmasına izin verilmez. Örnek: Takım, servis düdüğünden sonra bir mola talebinde bulundu; oyun durdu ve geciktirme uyarısı yaptırımı uygulandı. **Her iki takımın da** müsabaka yeniden başlamadan önce başka bir mola veya kurallara uygun oyuncu değişikliği (sakatlık nedeniyle istisnai bir değişiklik veya sakatlanan veya yaptırım uygulanan oyuncu için zorunlu bir değişiklik hariç) talep etme hakkı yoktur.
8. Kesintiye uğrayan bir rallide; bir sonraki tamamlanmış rallinin bitimine kadar, sakatlanan veya yaptırım uygulanan bir oyuncu için zorunlu bir oyuncu değişikliği dışında, herhangi bir normal oyun duraklaması talep edilmesine izin verilmez (Kural 15.2).
9. Sakatlanan, hastalanan, oyundan çıkarılan veya diskalifiye edilen oyuncular öncelikle kurallara uygun bir oyuncu değişikliği ile değiştirilmelidir. Eğer bu mümkün değilse takım, **yaptırım anında oyun alanında olmayan herhangi bir oyuncuyu kullanarak bir istisnai oyuncu değişikliği yapma hakkına sahiptir.**
10. **Oyun Sahası yerleşiminin geleneksel olmadığı (yazı hakemi masasının başhakemin arkasında yer aldığı) durumlarda oyuncu değişikliği ile oyuna girecek olan oyuncular başhakemin arkasından oyun alanına gelirler. Bu durumda (başhakemin oyuncu değişikliği taleplerini görememesi nedeniyle) başhakemin servis izni veren düdüğü çalmasından sonra gereksiz yere reddedilecek oyuncu değişikliği taleplerini önlemek için üçüncü hakemin, başhakemi "sol oyuncu değişikliği" veya "saç iki oyuncu değişikliği" şeklinde uyarması gerekir. Başhakem, yazı hakeminden "yazı hakemi hazır" ibaresini duyana kadar yedek oyuncularını yan çizgide durdurabilmelidir.**

KURAL 16 – OYUNU GECİKTİRMELER VE KURALLARA UYGUN OLMAYAN TALEPLER

1. Hakem, kurallara uygun olmayan talep ve geciktirme arasındaki farkı mükemmel bir şekilde ayırt edebilmelidir.

Birçok örneğin yanında, bir müsabakada takım tarafından ilk kez yapılan **kurallara uygun olmayan taleplere** örnekler şunlardır:

- Başhakem tarafından servis için düdük çalındıktan sonra veya ralli devam ederken yapılan bir mola talebi
- İlk kez yapılan yedinci oyuncu değişikliği veya üçüncü mola talebi
- Bir sonraki tamamlanmış rallinin bitiminden önce yapılan ikinci bir oyuncu değişikliği talebi (ceza/sakatlık/hastalık nedeniyle yapılan zorunlu değişiklikler hariç)

Eğer oyun, kurallara uygun olmayan bir talep nedeniyle gecikmişse bu durum geciktirme olarak değerlendirilip müsabaka cetveline kaydedilmelidir. Bu durumda takımın bir başka kurallara uygun olmayan talep yapma "hakkı" hala vardır.

Birçok örneğin yanında, **geciktirme** olarak değerlendirilebilecek bazı örnekler şunlardır:

- İlkinin türüne bakılmaksızın herhangi bir kurallara uygun olmayan oyun duraklaması talebini tekrarlamak
 - Kurallara uygun olmayan bir oyuncu değişikliği talep etmek ve bu hatanın bir sonraki servisten önce fark edilmesi
 - Geç kalmış (servis düdüğünden sonra, ancak servis vuruşundan önce) libero değişikliğinin tekrarı
 - 4 numaralı pozisyona gelen libero ile yerine girdiği oyuncunun yer değiştirmemesi ve bu durumun oyunda gecikmeye neden olması
2. Hakemler, takımların isteyerek ya da istemeyerek yaptığı tüm geciktirmeleri engellemelidir. Oyuncuların, yer siliciye ıslak bölgenin tam olarak neresi olduğunu göstermesi kabul edilirken oyuncular tarafından yapılan yer silici taleplerinin, açık bir şekilde oyunu geciktirme niyetiyle yapıp yapılmadığına karar vermek ve bununla ilgili yaptırım uygulamak başhakemin sorumluluğundadır. Ek olarak; başhakem, herhangi bir geciktirme yaptırımı uygularken gecikmenin daha da uzamasını engellemek için bilgilendirmek amacıyla oyundaki kaptanı hakem sandalyesine çağırılmamalıdır. **Hızlı silicilerin sayısı ve sistemin işleyişi, Kontrol Komitesi'nden belirlenen talimatlara göre etkinlikten etkinliğe değiştirilebilir.**
3. Zeminin Silinmesi
- Mevcut prosedürün temel amacı, oyuncuların güvenliğini ve oyunun normal akışını sağlamak ve oyuncuların zemini kendilerinin silmek zorunda kalmasını önlemektir.
- 3.1. Hızlı siliciler ve ekipmanları
- 3.1.1. Hızlı siliciler
- Her bir oyun alanında 2 adet (toplamda 4 adet) hızlı silici. **Hızlı siliciler bu görev için iyi eğitilmiş olmalıdır; voleybolcu olmaları faydalıdır.**
- 3.1.2. Yer Silicilerin Ekipmanları
- Sekiz veya daha fazla emici havlu (minimum boyut 40 cm x 40 cm, maksimum boyut 40 cm x 80 cm). 4'ü (2-2) yazı hakemi masanın yanında bulunmalı ve 4'ü (2-2) küçük sandalyelerde oturan yer silicilerin yanında bulunmalıdır.
- 3.1.3. Hızlı Silicilerin Konumu
- 3.1.3.1. Her oyun alanı için iki hızlı silici (toplamda 4) yazı hakemi masasının her iki yanında, (ıslak bölgeye koşmaya hazır şekilde) küçük sandalyelerde oturmalıdır.
- 3.1.3.2. Yer siliciler, konumları ne olursa olsun, özellikle başhakem sandalyesinin arkasındaki oyun alanını çevreleyen reklam panellerini engellemeye dikkat etmelidir.
- 3.2. Zeminin Silinme Şekli
- FIVB, oyunun sürekliliğini sağlamak ve geciktirme taktiklerini durdurmak için aşağıdaki kararları almıştır:
- 3.2.1. "Top Oyun Dışı" olduğunda (Ralliler arasında), gerekirse
- 3.2.1.1. Hızlı silici sahada ıslak bir nokta algıladığında rallinin bitmesini bekler. Hakem düdüğünü çaldıktan hemen sonra ıslak olan noktaya koşmalıdır. Hakem "top oyun dışı" düdüğünü çaldıktan hemen sonra yer silici(ler) ıslak noktaya koşmalıdır.
- 3.2.1.2. Hızlı silme işleminden hemen sonra yer silici(ler), **oyun alanından çıkmak için en kısa yolu kullanarak** kendi pozisyonlarına geri dönmelidir.
- 3.2.1.3. **Servis saati ile uyumlu olması için**, ıslak bir bölgenin silinme süresi, rallinin hakemin düdüğü ile sona ermesinden sonraki 7 saniyeden fazla olmamalıdır ve bu

süre, başhakemin bir sonraki servis için düdüğ çalmasıyla son bulur. Yer siliciler nedeniyle oyunda herhangi bir gecikme olmamalıdır.

3.2.1.4. Hakemler yer silicilerin çalışmalarına karışmazlar. Bununla birlikte; **hakemlerin**, oyuna yer siliciler tarafından müdahale edilmesi veya işlerini düzgün yapmamaları durumunda yer silicilerin çalışmasını düzenleme yetkisine sahiptirler.

3.2.1.5. Özellikle sahada tehlikeli bir ıslak nokta olması durumunda oyuncular ve antrenörler, yer silicilerden buranın silinmesini talep etme hakkına sahiptir. Ancak yer silicilerin sebepsiz olarak oyun sahasına veya serbest bölgeye çağırılması kasıtlı geciktirme olarak değerlendirilip yaptırıma tabi tutulmalıdır.

Bir takımın; mola sonrasında, kendi takım sırasının önündeki zeminin aşırı ıslak olması bahanesiyle oyunun yeniden başlamasına engel olması halinde başhakem geciktirme yaptırımı uygulayabilir.

Hızlı silicilerin havluları, zemin yüzeyine geçebilecek izotonik tuz veya şeker içeren sıvıların dökülmüş olduğu ıslak bölgeleri silmek için kullanılmamalıdır. Bunların yerine kağıt havlular kullanılmalıdır.

3.3. Oyuncuların Sorumlulukları

Eğer oyuncular; zemini, riskleri kendilerine ait olmak üzere, kendi küçük havluları ile siliyorsa başhakem oyuncuların silme işlemini bitirmesini veya doğru pozisyonlarında olmasını beklemeyecektir. Yeri silen oyuncu(lar) servis vuruşu anında doğru pozisyonlarında değilse ilgili hakem pozisyon hatası nedeniyle düdüğünü çalacaktır.

KURAL 18 – FASILALAR VE SAHA DEĞİŞİMİ

1. Oyuncular, set aralarında maç topları dışındaki topları kullanarak serbest bölgede ısınabilirler.
2. **Set aralarında tüm maç topları, top toplayıcılarda kalmalıdır. Top toplayıcıların maç toplarını ısınmak için oyunculara verme hakları yoktur. Oyuncuların bu toplarla ısınmak amacıyla oynama hakkı yoktur.**

Netice seti başlangıcında setteki ilk servisi atacak oyuncuya topu yardımcı hakem verir. Molalarda, oyuncu değişikliklerinde ve netice setinde 8. sayıda yapılan saha değişimi esnasında yardımcı hakem topu almaz. Top, top toplayıcılarda kalır.

3. Bazı müsabakalarda, COVID-19 kaynaklı olası bulaşmaları en aza indirmek amacıyla takımların saha değiştirmesi beklenmeyecektir.

KURAL 19 – LİBERO

1. Bir takımın iki liberosu olduğu durumda asıl liberonun adı müsabaka cetvelinde liberolar için ayrılmış iki satırdan ilkinde **müsabakadan bir saat önce (veya eğer farklıysa yarışmanın özel düzenlemelerine göre)** kaydedilmesi gerekmektedir.
2. İki libero birbirlerinden ve takımın geri kalanından farklı renk ve tasarımda forma giyebilir (Kural 19.2).
3. Libero, takım kaptanı veya oyundaki kaptan olabilir (Kural 19.4.2.5)

4. Hatalı libero değişimlerinin sonuçları, kurallara uygun olmayan oyuncu değişikliklerinin sonuçlarıyla aynıdır.
5. Liberonun oynayamayacağı beyan edilirse (sakatlanma, hastalanma, oyundan atılma vb.) koç, yeniden belirleme anında oyun alanında olmayan oyunculardan birini (liberonun değiştirdiği oyuncu hariç) yeni bir libero olarak belirleyebilir.

Liberonun yeniden belirlenmesi, sakatlanmadan hemen sonra yapılırsa liberonun yer değiştirmesinde olduğu gibi bir işlem uygulanır. Eğer yeniden belirleme sakatlanmadan daha sonra yapılırsa oyuncu değişikliğine benzer bir işlem uygulanır. Bu işlem, koçun ve oyundaki kaptanın hakemlerden birisiyle iletişim kurarak değişim kararını onayladığını belirtir yönde küçük bir formaliteyle gerçekleştirilmelidir.

6. Sakatlanmış bir oyuncunun istisnai değişiklikle değiştirilmesi ile sakatlanan bir libero yerine yeni bir libero belirlenmesi arasındaki farka dikkat edilmelidir.

Bir oyuncu sakatlandığında ve kurallara uygun olarak değiştirilme ihtimali bulunmadığında sakatlanmış oyuncu için, sakatlanma anında oyun alanında olmayan bir oyuncu (libero ve yer değiştirdiği oyuncu hariç) ile istisnai değişiklik yapılabilir.

Bu uygulamayı, yeniden belirleme anında oyun alanında olmayan bir oyuncunun (liberonun yer değiştirdiği oyuncu ya da daha önce oyuna devam edemeyeceği belirtilen asıl libero hariç) yeniden libero olarak belirlenmesi durumuyla karşılaştırın. Liberonun yeniden belirlenmesi, koçun kullanmak isteyip istemeyeceği bir seçenek olduğu unutulmamalıdır.

Oyundan çıkarılan veya diskalifiye edilen oyuncular kurallara uygun bir oyuncu değişikliği ile değiştirilmelidir – ancak kurallara uygun bir oyuncu değişikliği yapılamıyorsa setin sona ermemesi için koçun oyundan çıkarılan veya diskalifiye edilen oyuncunun yerine istisnai bir oyuncu değişikliği yapma seçeneği (zorunluluğu değil) vardır. İstisnai bir değişiklikle değiştirilen herhangi bir oyuncu, müsabakanın geri kalanında oynayamaz. Bu kural, istisnai olarak değiştirilirse oyundan çıkarılan oyuncu için de geçerlidir. Ancak bu prosedürü uygulayıp uygulamamak koçun kararına bağlıdır (Bkz. Kural 15.8).

7. Kural 19.3.2'nin daha iyi anlaşılabilmesi için hakemler; yazı hakeminin, servis sırasının ihlal edildiğini servis vuruşundan hemen sonra işaret etmesi gerektiğini belirten Kural 25.2.2.2'nin metni ile skor hakeminin, hatalı libero değişimlerini hakemlere bildirmesi gerektiğini belirten ve bunun “servis vuruşundan hemen sonra olması gerektiğiyle ilgili herhangi bir ifade içermeyen Kural 26.2.2.2'nin metni arasındaki farka dikkat etmelidir. Bu demektir ki skor hakemi, hatalı bir libero değişiminin olduğunu fark ettiği anda hakemlere bunu derhal bildirmelidir ve Kural 7.7.2 sadece, skor hakeminin bu bildirim yapmayı atladığı ve bir (ya da birden çok) rallinin oynandığı durumlarda uygulanmalıdır.
8. Hakemler, takımların tek liberoya sahip olduğu durumlarda liberonun “oynayamayacak duruma gelmesi” (sakatlık, hastalık, oyundan çıkarma veya diskalifiye) ile “oynayamayacak olduğunun bildirilmesi” arasındaki farkı iyi bilmelidirler. İlk durum, takımdan bağımsız olarak oyunun akışı içinde gerçekleşir ve libero oyuna devam edemez; ikinci durumda ise liberonun müsabakaya devam etmeyeceğinin/edemeyeceğinin bildirim takımın (koçun veya koçun yokluğunda yardımcı koçun) bir kararıdır. İlk durumda, yani libero oynayamayacak duruma geldiğinde, derhal yeni bir libero belirlenebilir ve bu libero oyuna doğrudan dahil olabilir. Oyunda olan liberonun oynayamayacak olduğunun takım tarafından bildirildiği ikinci durumda ise oyun alanına öncelikle liberonun değiştirdiği

oyuncu döner, yeniden belirlenen libero ise oyun alanına ancak tamamlanmış bir ralliden sonra girebilir ve arka bölgedeki herhangi bir oyuncu ile değişebilir.

9. FIVB müsabakalarında, takım her müsabakada farklı bir libero veya liberolar kullanma hakkına sahiptir – bu durumda Yarışma Yönetmeliklerine başvurulmalıdır.

KURAL 20 – DAVRANIŞ KOŞULLARI

KURAL 21 – HATALI DAVRANIŞLAR VE YAPTIRIMLARI

1. Katılanların; Kontrol Komitesi Üyelerine, organizasyonda yer alanlara, rakiplerine, kendi takım arkadaşlarına ve seyircilere karşı saygılı ve nazik davranışlar sergilemek zorunda olduklarını hatırlamak önemlidir (Kural 21.2.1). Eğer koçun (veya oturma sıralarında oturan herhangi bir takım görevlisinin) davranışları ve tepkileri Kural 21’de belirtilen disiplin limitlerini aşarsa başhakem tereddüt etmeksizin uygun yaptırımları uygulamak zorundadır. Bir voleybol müsabakası oyuncuların sportif gösterisidir, oturma sıralarında oturan takım görevlilerinin değildir. Hakemler aksi davranışları görmezden gelmemelidir.

FIVB Oyun Kuralları ve Hakemlik Komisyonunun belirlediği kesin talimatlara göre; koçun (veya oturma sıralarında oturan herhangi bir takım görevlisinin) oyun aksiyonlarına aşırı tepkileri veya şova yönelik gösterileri ya da müsabakadan sorumlu FIVB Teknik Delegatesine veya diğer FIVB Resmi Görevlilerine karşı sergilediği, seyircileri de kışkırtabilmesi muhtemel agresif ve aşağılayıcı biçimdeki uygunsuz davranışlarına başhakem, yaptırım tablosuna göre **KATI VE SERT YAPTIRIMLAR** uygulamak zorundadır.

2. Kural 21.1’de küçük hatalı davranışlardan bahsedilmekte olup bu tür davranışlarda yaptırım uygulanmaz. Takımların yaptırım uygulanacak düzeye gelmelerini engellemek başhakemin görevidir. Müsabakanın devamında uygulanabilecek daha ciddi yaptırımları engellemek adına hakemlerin “küçük hatalı davranışları” kontrol altında tutmak için kişiliklerini kullanmaları çok önemlidir.

3. Takım üyelerinin yaptırıma yol açan hatalı davranışlarında başhakem tarafından yapılacak uygulamalar:

- 3.1. Oyun alanındaki bir takım mensubuna:

Yaptırım gerektiren hatalı bir davranış gerçekleştiğinde başhakem önce düdüğünü çalmalıdır (genellikle top oyun dışındayken ancak hatalı davranış ciddi ise mümkün olan en kısa sürede). Ardından yaptırım uygulanacak oyuncuya hakem sandalyesine yaklaşması için talimat verir. Oyuncu, hakem sandalyesine yaklaştığında başhakem uygun kart veya kartları gösterir ve kendisine neden yaptırım uygulandığını açıklar. **FIVB Dünya ve Resmi Müsabakalarında, uygulanan yaptırım türü (ve nedeni), oyuncunun numarası ve yaptırım uygulanan takım, TV ve izleyicilere eğer Sözlü Duyuru Sistemi kullanılıyorsa bu sistem aracılığıyla bildirilmelidir.**

Yardımcı/Üçüncü hakem bu yaptırım bilgisini alır ve derhal yazı hakemine ilgili yaptırımı müsabaka cetveline kaydetmesi talimatını verir.

Eğer yazı hakemi; başhakemin verdiği kararın, müsabaka cetvelindeki bilgilere dayanarak yaptırım tablosuna aykırı olduğunu belirlerse bunu derhal yardımcı hakeme bildirmelidir. Yardımcı hakem ise öncelikle bilginin doğruluğunu kontrol etmeli, ardından başhakemi bilgilendirmelidir. Başhakem de bu bilgilere dayanarak kararını düzeltmelidir.

Oyun sahası yerleşimi yazı hakeminin yanında oturan üçüncü bir hakemi gerektiriyorsa bu iletişim yazı hakeminden üçüncü hakeme ve ardından onun bas-konuş mikrofonu aracılığıyla başhakeme iletilir. Bu noktadan itibaren işleyiş benzer şekilde uygulanmalıdır.

- 3.2. Başhakem düdüğünü çalmalı, oyun kaptanını hakem sandalyesine davet etmeli ve oyundaki kaptana hangi oyuncu veya takım üyesinin yaptırımı ugradığını ve nedenini açıklamalıdır. Oyundaki kaptanı, yaptırımı kabul etmesi gereken ilgili takım üyesini bilgilendirmelidir. Yaptırım için uygun kartı/kartları gösterirken kimin yaptırım uygulanan takım üyesini olduğunun anlaşılmasını sağlamak başhakemin sorumluluğundadır.
 - 3.3. Böyle bir durumda hakemler ve yazı hakemi müsabaka cetveline doğru verileri (takım üyesi ve yaptırım düzeyi) kaydetmek için etkili bir şekilde iş birliği yapmalıdır.
 - 3.4. Setler arasındaki yaptırımların uygulanması:
Bir "ihtar" yaptırımı uygulanacaksa başhakem kırmızı kartını bir sonraki setin başında göstermelidir.
Oyundan çıkarma veya diskalifiye yaptırımı uygulanacaksa başhakem (takımın ikinci kez cezalandırılmasını önlemek için) koçun bilgilendirilmesi amacıyla derhal oyundaki kaptanı çağırmalı ve hatalı oyuncu, gösterilecek kart ve uygulanacak yaptırım hakkında bilgi vermelidir. Bunu takiben kartlarını bir sonraki setin başında gösterilmelidir.
 - 3.5. Oyundan çıkarılan veya diskalifiye edilen oyuncular/takım üyeleri, oyun sahasını derhal terk etmeli ve yaptırımın belirttiği süre boyunca bulunacağı takım soyunma odasına gitmelidir.
4. Oyun sırasında hakemler, disipline önem vermelidir ve oyuncuların ya da diğer takım üyelerinin hatalı davranışları için yaptırım uygularken kararlı davranmalıdır. Ancak hakemler; görevlerinin küçük bireysel hataların peşinden koşmak değil, oyun hareketlerini değerlendirmek olduğuna unutmamalıdır.

KURAL 22 – HAKEM TAKIMI VE YÖNETİM USULLERİ

1. Hakemlerin, takımları (kamuoyunu, TV izleyicilerini vb.) hata için çaldığı düdüğün niteliği hakkında tam olarak bilgilendirebilmesi için resmi el işaretlerini kullanmaları gerekmektedir. Müsabakalarda yalnızca resmi el işaretleri kullanılmalı ve başka el işaretleri (ulusal veya özel el işaretleri) sadece karışık bir durumu veya oyun hareketini açıklığa kavuşturmak için aşırı durumlarda kullanılabilir.
2. Oyun hızının artması nedeniyle hakem hatalarının ortaya çıkma olasılığı artabilir. Bunu önlemek için hakem ekibi çok yakın iş birliği yapmalı ve her oyun hareketinden sonra kararlarını onaylamak için birbirlerine bakmalıdırlar.

KURAL 23 – BAŞHAKEM

1. Başhakem ekibindeki diğer hakemlerle (yardımcı hakem, challenge hakemi, yazı hakemi, çizgi hakemleri) sürekli iş birliği yapmalıdır. Başhakem, hakem heyetindeki diğer hakemlerin yetki ve sorumlulukları dahilinde çalışmalarına izin vermelidir. **Başhakem görevini ayakta durarak yerine getirmelidir.**

Örnek: Başhakem bir ralliyi bitiren düdüğünü çaldıktan sonra derhal diğer hakemlere bakmalıdır (ancak bundan sonra son kararını vererek el işaretlerini yapmalıdır):

- Başhakem, topun dahil veya hariç olduğuna karar verirken topun zemine temas ettiği yere en yakın çizgiden sorumlu olan çizgi hakemine bakarak teyit etmelidir. **(Başhakem bir çizgi hakemi olmamasına karşın gerekli durumlarda doğal olarak onların kararlarını denetleme ve geçersiz kılma hakkına sahiptir). Üst düzey FIVB etkinliklerinde Görüntülü Değerlendirme Sistemi topun dahil veya hariç olduğuna otomatik olarak karar verir.**

- Başhakem, müsabaka boyunca (eğer mümkünse her ralliden sonra ve servis düdüğünü çalmadan önce) yardımcı hakemine bakarak kendisine herhangi bir hatanın olup olmadığını veya bir talebi işaret edip etmediğini (Örnek: dört vuruş, çift vuruş ve/veya normal bir ralli duraklamasının sonunda gerçekleşen kurallara uygun oyun duraklaması talebi) kontrol etmelidir.
2. Harice giden topun daha önce karşılayan takım oyuncusuna temas edip etmediğini başhakem ve çizgi hakemi kontrol etmelidir. Bununla birlikte; çizgi hakeminin, yardımcı hakemin (kendisine yakın ince temaslarda) veya hakem takımındaki diğer üyelerin işaretini gördükten sonra nihai kararı veren ve bunu resmi el işaretleri ile ilan eden kişi başhakemdir.
 3. Başhakem, yardımcı hakem ile yazı hakeminin idari ve kayıt işlemlerini yapabilmeleri için yeterli zamana sahip olduklarından her zaman emin olmalıdır. Örneğin başhakem yazı hakemine, bir oyuncu değişikliği talebinin kurallara uygun olup olmadığını kontrol etmek ve kaydını yapmak için yeterli zamanı vermediğinde yazı hakemi ve yardımcı hakem müsabakanın bir sonraki aşamasını takip edemeyecek ve hakem takımı üyelerinin potansiyel hatalar yapmasına neden olacaktır. Şayet başhakem olayların kontrolü ve idaresi için gerekli zamanı vermezse yardımcı hakem düdük çalarak müsabakayı durdurmalıdır.
 4. Başhakem, kendi kararını veya hakem heyetindeki diğer arkadaşlarının kararlarını değiştirebilir. Eğer başhakem, bir karar verdiğinde (düdük çaldığında) hakem heyetinden birisinin (yardımcı hakem, yazı hakemi veya çizgi hakemi) kendi kararından farklı bir karar verdiğini görürse aşağıdakilere göre uygulama yapar:
 - Eğer kendisinin haklı olduğunu düşünüyorsa kararını değiştirmez.
 - Eğer kendisinin hatalı olduğunu anladıysa kararını değiştirebilir.
 - Eğer her iki takım tarafından aynı anda hata gerçekleştiyse rallinin tekrar edileceğini belirten işaretini yapmalıdır.
 - Eğer yardımcı hakemin kararının yanlış olduğunu düşünüyorsa yardımcı hakemin vermiş olduğu kararı iptal edebilir. Örneğin yardımcı hakem, servis karşılayan takımın bir pozisyon hatası yaptığını belirttiyse ancak başhakem hemen ya da oyun kaptanının itirazı sonrasında pozisyonun doğru olduğunu belirtirse yardımcı hakemin kararını kabul etmemeli ve ralliyi tekrarlatmalıdır.
 5. Şayet başhakem, hakem heyetindeki diğer hakemlerden herhangi birinin görevini yerine getiremediğini veya tarafsız olarak yapamadığını gözlemlerse onu değiştirebilir.
 6. Sadece başhakem hatalı davranış ve geciktirme yaptırımlarını uygulayabilir. Eğer başhakem haricindeki hakemler herhangi bir kural dışı olayın farkına varırsa hemen işaret etmeli ve başhakemin yanına giderek bu olay hakkında bilgi vermelidir. Bu tür yaptırımların uygulamasını sadece başhakem yapar.
 7. Başhakem, topun hareketini ve topun oyuncularla veya ekipman/nesnelere temasını takip eder. Dolayısıyla önce top ile temasın uygunluğunu kontrol eder. Hücum vuruşu anında doğrudan hücum oyuncusuna ve topa bakar ve ayrıca göz ucuyla topun muhtemel yönünü görür.

KURAL 24 – YARDIMCI HAKEM

1. Yardımcı hakemin başhakemle aynı yetenek ve beceriye sahip olması gerekir. Yardımcı hakem, başhakemin yokluğunda veya rahatsızlanıp görevine devam edemeyeceği durumlarda başhakemin yerini alır.

2. Fileye yakın karşılıklı oyun hareketleri esnasında yardımcı hakem; blok oyuncularını tarafında durarak kurallara uygun olmayan tüm file temaslarına, orta çizgi üzerinden rakip oyun alanına kural dışı geçişlerin tümüne ve kendi tarafında yer alan antene temas eden top ve oyunculara konsantre olmalıdır. Yardımcı hakem ayrıca libero oyuncularının blok teşebbüsünün yanı sıra geri hat oyuncularının hatalı hücum ve bloklarını da kontrol etmelidir (bu hatalara düdük çalınmasında başhakemin veya yardımcı hakemin önceliği yoktur, her iki hakem de karar verebilir).
3. Yardımcı hakem; müsabaka öncesinde ve esnasında, oyuncuların takımların "diziliş formu" temelinde doğru pozisyonda olup olmadığını dikkatle kontrol etmelidir. Diziliş kontrolü sırasında (direk üzerinde tablet sisteminin kullanılmadığı durumlarda) yazı hakemi, yardımcı hakeme hangi oyuncunun 1 numaralı pozisyonda (servis oyuncusu) olması gerektiğini söyleyerek yardımcı olur. Yardımcı hakem, bu bilgiyi temel alarak diziliş formunu saat yönünde çevirerek her takımın düzenli dönüş sırasını (pozisyonunu) tam olarak belirleyebilir. **Yardımcı hakem solundaki takımın pozisyonunu kontrol ederken solundaki takımın 2 numaralı pozisyonunda veya sağındaki takımın pozisyonunu kontrol ederken sağındaki takımın 4 numaralı pozisyonunda durmalıdır.**

Oyuncuların pozisyonu ile diziliş kağıdında belirtilen diziliş arasında bir çelişki varsa yardımcı hakem, oyundaki kaptanı ya da koçu yanına çağırarak doğru pozisyonu teyit etmelidir.

4. **Bu kural, oyunculara servis vuruşundan sonra oyun pozisyonlarına ulaşmaları için daha fazla fırsat vermek amacıyla bu son baskıda değiştirilmiştir. Sonuç olarak, kontrol parametreleri yan ve orta çizgilerle ilgili olacak şekilde değiştirilmiştir. Sonuç olarak, kontrol parametreleri yan ve merkez çizgilere göre değiştirildi. Bu nedenle RG&RC; bu oyunun kuralının, metinlerde (Kural 7.4 ve 7.5) belirtildiği şekilde tam olarak uygulanmasını ZORUNLU KILMAKTADIR ve oyunculara mevcut avantajlardan daha fazlasını sağlamadan pozisyonlarını almaları gerektiği vurgulanmaktadır. Hiçbir "hoşgörü"ye izin verilmemektedir.**
5. **Yardımcı hakem, servis karşılayan takım için bir pozisyon hatası kararı verdiğinde (düdük çaldığında) hemen resmi el işaretiyle pozisyon hatasını işaret etmeli ve hatalı oyuncuları tam olarak belirtmelidir. Hatalı takımın oyuncuları pozisyonlarını kendileri düzeltmemişse yardımcı hakemin oyuncuların pozisyonlarını düzeltmesinin ardından ralli başlatılmalıdır.**
6. Yardımcı hakem; serbest bölgenin, takım üyelerinin sakatlanmasına neden olabilecek her türlü malzemeden (su şişeleri, ilk yardım malzemeleri vb.) arınmış olmasına dikkat etmelidir.
7. Yardımcı hakem, molada sabit bir pozisyonda kalmamalı ve aşağıdaki işlemleri sırasıyla ve düzenli bir şekilde yapacak şekilde hareketlerini ayarlamalıdır:
 - Takımların, takım oturma sıralarına yöneldiklerinden emin olur.
 - Yazı hakemine döner ve yazı hakeminin çalışmasını kontrol eder.
 - Skor hakemine döner ve skor hakeminden liberoların pozisyonu hakkında bilgi alır.
 - Başhakeme döner ve gerekirse bilgi alır veya verir.
 - Takımlara döner ve takımların (gerekirse) mola süresi bitmeden oyun alanına dönüp dönmediklerini gözlemler ve kontrol eder, liberoların fark edilmeyen "gizli değiştirme" yapip yapmadığını denetler.
 - Mola bitiminde her takımın altı oyuncusunun da oyun alanına dönüp dönmediğini belirlemek için oyuncuları sayarak takımları kontrol eder.

8. Müsabaka sırasında yardımcı hakem, rakipler arasında sportmenliğe aykırı davranışlar veya sözler gözlemlerse topun oyun dışı olduğu ilk anda oyunculara sakin olmalarını söyleyerek davranışlarını değiştirmelerini isteyebilir. Durum aynı kalırsa başhakemi bilgilendirmeli, başhakem de davranışın ciddiyetine bağlı olarak derhal oyuncuyu/oyuncuları uyarmalı veya yaptırım uygulamalıdır.

ÖNEMLİ NOT: Oluşan ilk hata esas alınmalıdır. Başhakem ve yardımcı hakemin farklı sorumluluk alanlarına sahip olması, her hakemin gördükleri hata için hemen düdük çalmaları gerektiğini çok önemli bir hale getirmektedir. Ralli, hakemlerden birinin düdüğüyle sona erdiğinde diğer hakem, oyuncular ve izleyicilerde kafa karışıklığına yol açmamak için düdük çalmaktan kaçınmalıdır.

YEDEK HAKEM

Aşağıdaki durumlar, yedek hakemin sorumlulukları içindedir:

1. Yardımcı hakemin yokluğu, hastalanması, görevine devam edemeyecek hale gelmesi veya başhakemin görevini üstlenmesi durumunda yardımcı hakem olarak görev yapar.
2. Müsabakadan önce ve set aralarında oyuncu değişikliği tabelalarını (eğer kullanılıyorsa) **veya takım tabletlerinin düzgün çalışıp çalışmadığını** kontrol eder.
3. Her setten önce zillerin çalışmasında bir problem olup olmadığını kontrol eder.
4. Serbest bölgenin uygun olmasında yardımcı hakeme yardım eder.
5. Isınma sahasındaki ve takım oturma sıralarındaki oyuncuları kontrol ederek yardımcı hakeme yardım eder.
6. Oyuncuların anons edilmesini takiben **maç toplarını** ve yardımcı hakeme verir.
7. Yardımcı hakemin takımların dizilişlerini kontrol etmesinin ardından maç topunu yardımcı hakeme verir.
8. Yer silicilerin ve **yazı hakeminin** çalışmalarını kontrol için yardımcı hakeme yardım eder.

ÜÇÜNCÜ HAKEMİN YETKİ VE SORUMLULUKLARI (EĞER KULLANILIYORSA)

Üçüncü hakem geleneksel Oyun Sahası Yerleşimindeki yardımcı hakemin birçok sorumluluğunu, yedek hakemin sorumluluklarıyla birleştirir. Bu, takımlar ile başhakem arasında iletişimi kolaylaştırmak ve görüntülü değerlendirme sistemi taleplerini teyit etmek için arabulucu olarak hareket etmesi anlamına gelir.

1. Üçüncü hakem, yazı hakemi masasında yazı hakeminin yanında oturur.
2. Üçüncü hakeme, yalnızca sorunları netleştirmesi veya itirazları yatıştırması gerektiğinde ve saha üzerindeki konumları nedeniyle başhakemin ve yardımcı hakemin müdahil olamadığı itiraz ve taleplerle ilgilenen bir çözümleyici olarak serbest bölgeye geçmesi talimatı verilmiştir.
3. Üçüncü hakem, başhakem veya yardımcı hakem ile aynı yetkinlik düzeyinde olmalıdır.
4. Üçüncü hakem, yardımcı hakemin yokluğu durumunda veya yardımcı hakemin görevlerini sürdüremediği durumlarda onun yerine geçer.
5. Bu nedenle, üçüncü hakemlerin; yedek hakemlik, yardımcı hakemin bazı görevleri ve kendi görev ve sorumlulukları olmak üzere üçlü bir görevi bulunmaktadır.
6. Üçüncü hakem; müsabaka öncesinde ve esnasında, oyuncuların “diziliş kağıdı” temelinde dönüş sırasına göre doğru pozisyonda olup olmadığını dikkatle kontrol etmelidir. Bu değerlendirmede üçüncü hakem, yazı hakemi ve skor hakeminin çalışmalarını kontrol eder. Yazı hakemi hangi oyuncunun 1 numaralı pozisyonda (servis oyuncusu) olması gerektiğini üçüncü hakeme söyleyebilir.

7. Üçüncü hakem; oyuncuları, belirlenen pozisyonlarına sözlü veya fiziksel olarak yönlendirmemelidir çünkü bu bilgi *Litescore* ekranında gösterilecektir.
8. Oyuncuların pozisyonları ile diziliş kağıdında bir çelişki olması durumunda oyuncuların doğru pozisyonunu teyit etmek için oyundaki kaptanı çağırması gereken yardımcı hakemdir.
9. Başhakem hem yardımcı hem de üçüncü hakemle iletişim halinde olduğundan herhangi bir sorun hakkında bilgilendirilebilir. Takım koçlarıyla yaşanan herhangi bir karışıklığı açıklamak ve çözmek gerektiğinde üçüncü hakem, yazı hakemi masasından ayrılarak koça yaklaşmalı ve sorunu çözmek için **yardım teklif ederek diğer iki hakeme destek olmalıdır. Koçun başhakemle konuşma veya onu rahatsız etme hakkının olmadığı unutulmamalıdır.**
10. Hemen ardından üçüncü hakem tekrar yazı hakemi masasına oturmalıdır.
11. Oyuncu değişikliği için başhakeme sözlü bir uyarı yeterli olacaktır – çoğu durumda üçüncü hakemin denetlemek için serbest bölgeye girmesine gerek duyulmayacaktır.
12. Gizlice yapılmış veya kurallara uygun olmayan libero değişikliklerinde üçüncü hakemin müdahil olması gerekebilir ancak çoğu durumda bu başhakem tarafından ele alınacaktır.

CHALLENGE HAKEMİ VE YENİ TEKNOLOJİ

Teknolojik yenilikler modern voleyboldaki yerini almaya hızla başladı. Günümüzde çoğu FIVB müsabakasında tablet kullanımı, tıpkı elektronik müsabaka cetveli ve telsizler gibi zorunlu hale geldi. Voleyboldaki modern hakemlerin bunlara aşina olması gerekir. Bu teknolojilerin kullanımı ve bu teknolojilerin gerek görüntülü değerlendirme işlemiyle gerekse oyuncu değişikliği gibi işlemlerle nasıl bağlantılı olduğu Yarışma Kitapçığında belirtilmektedir.

Challenge hakemi tarafından ve görüntülü değerlendirme prosedürü sırasında uygulanacak durumlar aşağıda belirtilmiştir:

1. FIVB müsabakaları için seçilen tüm uluslararası hakemler, ilgili yarışma için belirlenmiş ve onaylanmış Görüntülü Değerlendirme Yönetmeliğini dikkatli bir şekilde incelemeli ve ona sadık kalmalıdır.
2. Challenge hakemi görevi esnasında resmi FIVB uluslararası hakem kıyafetini giyer.
3. Telsiz ile sağlanan iletişimde görüntülü değerlendirme talebinin konusu paylaşılırken hakemlerden voleybol terminolojisine ait kısa terimler ve cümleler ile anlaşmaları beklenmektedir. Örnek: "file teması", "anten teması", "servis çizgisine teması", "hücum çizgisine teması", "blok teması", "orta çizgi ihlali" vb. Challenge hakemine iletilen bilgilerin "kim – hata konusu – ne zaman" şeklindeki sırayla iletilmesi önerilmektedir. Örneğin: "Türkiye GDS talebi – file teması – rallinin orta kısmında"
4. Mevcut görüntülere dayanarak yukarıda belirtilen sonuçlardan herhangi birinin çıkarılması mümkün değilse Challenge hakemi, başhakemi bu görüntülü değerlendirmede karar vermenin teknik olarak mümkün olmadığı konusunda bilgilendirecek ve dolayısıyla başhakemin önceki kararı geçerli kalacaktır.
5. Eğer bir hakem, bir hata için düdük çalarak ralliyi keser ve ardından bu hata için görüntülü değerlendirme talebinin ardından yapılan incelemede yanlış bir karar verildiği ortaya çıkarsa, bu ralli hakem hatası nedeniyle tekrarlatılacaktır. Örnek: Başhakem, topun file üst bandına çarpıp geri döndüğü ve aynı takım tarafından tekrar topa temas edildiği bir durumda blok temasını fark etmeyip "dört vuruş" veya "çift vuruş" kararı vererek ralliyi sonlandırabilir. Eğer bu karar sonrası "blok teması" için görüntülü değerlendirme talebi yapılır ve yapılan incelemede blok temasının gerçekleştiği açıkça görülürse başhakem ralli tekrarı kararı vermelidir.
6. Challenge hakemi, değerlendirme sırasında görüntülü değerlendirme sistemi operatörünün tavsiyelerinden etkilenmemelidir, yalnızca en iyi görüntüyü sağlayacak kameralar ve ekran üzerindeki görüntünün değerlendirilmesi süresi hakkında tavsiye alabilir. Challenge hakemi, hiçbir durumda

"tahmin", "öngörü" veya "önsezi" temelinde karar vermemelidir. Challenge hakemi durumdan görsel olarak emin olduğunda kararını açıklamalıdır. Herhangi bir şüphe durumunda bir önceki hakem kararına dönüş yapılmalıdır.

7. Yürürlükteki görüntülü değerlendirme talimatlarına göre, talep edilmesine izin verilen oyun hareketlerinin görüntülü değerlendirme talebi ralinin herhangi bir anında yapılabilir. Challenge hakemi, görüntülü değerlendirme sistemi operatörünü istenilen anı bulması için açık ve net bir şekilde yönlendirmelidir. Geriye sarma işlemi sırasında, görüntülü değerlendirme talebine konu olan oyun hareketinden önceki herhangi bir pozisyonda (talep edilmesine izin verilen oyun hareketlerinden biri olmasa bile) başka bir hata bulunursa bulunan bu hata Challenge hakemi tarafından ralinin sonucunu belirleyen hata olarak değerlendirilecektir.
8. Challenge hakemi, hatanın nevi konusunda başhakemi bilgilendirir. Bununla birlikte; başhakem, kanıtlara dayanarak son kararı vermelidir. Ayrıca, başhakemin Challenge hakeminin servis vuruşu veya geri hat oyuncusunun hücum vuruşu anında yaptığı çizgi teması değerlendirmesini, Challenge hakeminin hata yaptığından tamamen emin olmadıkça bozması pek tavsiye edilmez.
9. Koç tarafından bir oyun hareketi ile ilgili görüntülü değerlendirme talep edilmişse ancak hata topun oyundan çıktığı andan çok kısa bir süre sonra gerçekleşmişse bu durum hem başhakeme hem de Challenge hakemine bildirilmelidir ve ekranda uygun bir açıklama gösterilmelidir. Bazen, takımların görüntülü değerlendirme talep ettiği oyun hatası ile topun oyundan çıkması (topun zemine teması, bir nesneye teması vb.) arasında çok kısa bir zaman farkı olabilir. Bu nedenle, hakemlerin (Challenge hakemi) hem talep edilen hatanın hem de topun oyundan çıktığı anın görüntüsünü bölünmüş ekran üzerinden göstererek hatayı tüm katılımcılara nesnel bir şekilde açıklamaları kesinlikle tavsiye edilir.
10. 2023 Görüntülü Değerlendirme Sistemi Yönetmeliklerine göre; bir görüntülü değerlendirme talebinin incelenmesi sırasında şüpheli bir durum meydana gelirse görüntülü değerlendirme sistemi ekibi, kararların adil bir şekilde verilmesini sağlamak için mevcut tüm TV görüntülerini kullanmalıdır. Başhakem, tüm görüntülü değerlendirme sürecinin yöneticisi olmalı ve bir yanlışlık gördüğünde (örneğin yanlış görüntülerin gösterilmesi, hatanın yanlış yorumlanması gibi) farklı açılar ve görüntü kaynaklarını içeren ek bir inceleme talep etmelidir. Challenge hakeminin kararını geçersiz kılmak son çare olarak değerlendirilir ancak başhakemin yetki kapsamına girer.

KURAL 25 – YAZI HAKEMİ

1. Özellikle uluslararası müsabakalar esnasında, hakem heyeti üyeleri ve takımlar ayrı ülkelerden oldukları için yazı hakeminin görevi çok önemlidir. Bütün uluslararası hakemlerin müsabaka cetvelinin (manuel ve elektronik) nasıl doldurulacağını bilmeli ve eğer gerekirse yazı hakeminin işini yapabilme yeteneğine sahip olmalıdır.
2. Yazı hakemi:
 - 2.1. Her set öncesinde, diziliş kağıdının alınmasından sonra; bu kağıtlardaki numaraların, müsabaka cetvelindeki takım listelerinde de bulunduğunu kontrol etmelidir (eğer formlarda takım listesinde olmayan numara varsa yardımcı hakeme bildirmelidir).
 - 2.2. Her takımın ikinci mola ile 5. ve 6. oyuncu değişikliklerini **tablet sisteminin kullanıldığı durumlarda da geçerli olmak üzere** yardımcı hakeme bildirir (Yardımcı hakem de bu bilgileri başhakeme ve ilgili koça bildirir).
 - 2.3. Oyuncu değişikliği sürecinde, yazı hakemi oyuncu değişikliğinin kurallara aykırı olduğunu belirtmediği sürece, yardımcı hakem oyuncu değişikliğine izin verir.

- 2.4. Yazı hakemi; oyuncu değişikliğinin müsabaka cetveline kayıt işlemi tamamlandığında el işaretiyle "tamam" veya "yazı hakemi hazır" sesli komutunu verir, ardından servis vuruşunu yapan oyuncunun dönüş sırasını takip edip etmediğini kontrol etmek için konsantre olur.
- 2.5. Yazı hakemi, oyuncu değiştirme bölgesindeki oyuna girecek oyuncuya (kullanılıyorsa elindeki oyuncu değişikliği tabelasına) **mutlaka** bakmalı ve müsabaka cetvelindeki verilerle karşılaştırmalıdır. Eğer oyuncu değişikliği talebinin kurallara aykırı olduğunu tespit ederse derhal önce zile/kornaya basıp bir elini kaldırıp bir yandan diğer yana doğru hareket ettirerek "Oyuncu değişikliği talebi kurallara uygun değil" der. Bu durumda yardımcı hakem hemen yazı hakeminin yanına gitmeli ve talebin kurallara aykırı olan durumunu müsabaka cetveli bilgilerinden kontrol etmelidir. Eğer talebin kurallara aykırılığı doğrulanır ise oyuncu değişikliği talebi yardımcı hakem tarafından reddedilmelidir. Başhakem de takıma bir geciktirme yaptırımı uygulamalıdır. Yazı hakemi müsabaka cetvelinin "yaptırımlar" bölümünün ilgili kısmına yaptırımı kaydetmelidir. Yardımcı hakem yaptırımın ardından yazı hakeminin çalışmalarını kontrol etmelidir.
- 2.6. Takım birden fazla oyuncu değişikliği talebinde bulunursa oyuncu değişiklikleri birer birer yapılmalıdır. Bu durumda yazı hakemi art arda yapılacak her oyuncu değişikliğini kaydedecek zamana sahip olmalıdır. Yazı hakemi her oyuncu değişikliği için aynı işlemi gerçekleştirmelidir.
- 2.7. Oyuncu değişikliği kurallara uygunsuz yazı hakemi oyuncu değişikliğini müsabaka cetveline kaydeder ve ardından iki elini kaldırarak kaydın tamamlandığını gösterir. Bu uygulamanın tüm oyuncu değişiklikleri için geçerli olduğu unutulmamalıdır.
- 2.8. Tablet kullanılarak yapılan oyuncu değişikliği taleplerinde yazı hakemi, kendisine gelen bilgi ile elektronik müsabaka cetveli arasındaki uygunluğu kontrol etmeli ve ayrıca oyuncu değişikliği bölgesinde gerçekleşen değişikliğin de uygunluğundan emin olmalıdır. Eğer tablet yoluyla gönderilen bilgideki oyuncu ile oyuncu değişikliği bölgesine giren oyuncu arasında bir uyumsuzluk varsa oyuncu değişikliği bölgesine giren oyuncu baz alınarak elektronik müsabaka cetveline girilmesi gereken bilgiler **mutlaka** düzeltilmeli, oyuncu değişikliği "manuel" şekilde bu cetvele kaydedilir ve değişiklik (kurallara uygunsuz) kabul edilir. Böyle durumlarda yazı hakemi ile yardımcı hakem arasında **mutlaka** sözel iletişim kurulmalı ve yardımcı hakem bu işlemin kaydedilmesi için gerekli ek süreyi tanımalıdır. Ayrıca libero değişimiyle çıkan oyuncu değişikliklerinde ilave dikkat gerekmektedir. Her şey tamamlandıktan sonra yazı hakemi, iletişim cihazını kullanarak basitçe "Yazı hakemi hazır" diyerek hakemleri bilgilendirir. Yardımcı hakem de onayı aldığını belirtmek üzere sözel olan "Tamam" diyebilir. Eğer iletişim cihazlarında bir arıza meydana gelir ve sistem düzgün çalışmazsa veya konuşmalar gürültüden dolayı net bir şekilde duyulamıyorsa yazı hakeminin her iki elini kaldırarak "hazır" işaretini yapması zorunludur.
- 2.9. Yazı hakemi, yaptırımları sadece yardımcı hakemin talimatı üzerine müsabaka cetveline kaydetmelidir. Şayet kurallara uygun olarak bir itiraz durumu varsa başhakemin teyidiyle bu itirazı da müsabaka cetveline yazar veya yazması için takım kaptanına izin verir.
- 2.10. Bir oyuncunun sakatlanarak normal ya da istisnai oyuncu değişikliği ile değiştirilerek maçı terk ettiği durumlarda "Düşünceler" bölümüne bu durumu kaydetmelidir. Yapılacak kayıt; oyuncunun forma numarasını, sakatlığın hangi sette ve hangi sayılarda meydana geldiğini içermelidir.

KURAL 26 – SKOR HAKEMİ

1. Yazı hakeminin yanında oturur. Yazı hakeminin rahatsızlanması durumunda yazı hakeminin yerine geçerek görevi devam ettirir.
2. Sorumlulukları:

- 2.1. Libero kontrol cetvelini (R-6) doldurur. **Elektronik müsabaka cetvelinin kullanılmadığı durumlarda** libero değişimlerinin kurallara uygun olup olmadığını kontrol eder.
- 2.2. **Litescore'un kullanılmadığı durumlarda** yazı hakemi masasındaki manuel skorbordu kullanır.
- 2.3. Skorbordun skorları doğru gösterip göstermediğini kontrol eder ve hata varsa düzeltir.
- 2.4. Molalarda her takım için sadece o taraftaki elini kullanarak liberoların “içeride” veya “dışarıda” olduklarını yardımcı hakeme el işaretleriyle bildirir.
- 2.5. Her setin sonunda setin süresi ile maçın başlangıç ve bitiş zamanını yazılı şekilde **Oyun Teknik Delegatesine** bildirir.
- 2.6. Gerekli durumlarda zile/kornaya basarak yazı hakeminin oyuncu değişikliği talebini kabul ve ilan etmesine yardımcı olur.
- 2.7. Oyuncu değişikliği sürecinde yazı hakemine sözlü olarak bilgi vererek yardım eder.
- 2.8. Eğer kullanılıyorsa servis saatini kontrol eder.

KURAL 27 – ÇİZGİ HAKEMLERİ (GDS’NİN KULLANILMADIĞI DURUMLARDA)

1. Özellikle üst seviyedeki uluslararası müsabakalarda çizgi hakemlerinin görevi çok önemlidir. Tüm uluslararası adaylar ve hakemler, uluslararası müsabakalarda çizgi hakemi olarak görevlendirilebileceğinden çizgi hakemlerinin çalışmalarına pratikte aşina olmalıdır.
 - 1.1. Resmi çizgi hakemi kıyafetini giyerek müsabaka başlama saatinden 60 dakika önce oyun alanında hazır bulunmalıdır.
 - 1.2. Aşağıdakileri işaret etmelidir:
 - Sorumlu oldukları çizgiye yakın toplarda “Dahil” veya “Hariç” top kararları,
 - Kural 12.4.3’te belirtilen servis hataları
 - 1.3. Şayet top antene temas eder veya üzerinden ya da dışından geçerek rakip oyun alanına giderse **topun geliş yönüne yüzü dönük** olan çizgi hakemi hatayı işaret etmelidir.
 - 1.4. Hatalar, başhakem için herhangi bir şüphe yaratmaması için açık ve net bir şekilde işaret edilmelidir.
2. Çizgi hakemleri ralliler arasında dinlenmelidir.
3. Molalarda ve teknik molalarda (uygulanıyorsa) yerlerini terk ederek oyun sahasının kendi taraflarındaki köşede, reklam panellerinin arkasında beklemelidir. **Set aralarında bu mümkün değilse ceza alanının önünde ikişerli olarak durmalıdırlar.**

KURAL 28 – RESMİ EL İŞARETLERİ

1. Hakemler mutlaka resmi el işaretlerini kullanmalıdır, diğer işaretleri yapmaktan kaçınmalıdır; ancak bu diğer işaretler, sadece takım mensuplarının bir konuyu anlamaları için kesinlikle gerekliyse yapılabilir. Bununla birlikte, müsabaka esnasında yapılması ve yapılmaması gerekenlere ilişkin detaylar aşağıda belirtilmiştir:
2. **Başhakem karar verdiğinde:** Başhakem ralli sonunu (veya hatayı) düdük çalıp işaret edecek, bir sonraki servisi atacak tarafı, hatanın türünü ve (gerekliyse) hatayı yapan oyuncuyu gösterecektir. Yardımcı hakem bu hareketlerin hiçbirini yapmayacak ancak sadece bir sonraki servisi karşılayacak tarafa geçecektir. Başhakemle göz teması halen gereklidir. Ralli süresince ya da sonunda **eğer kablosuz iletişim araçları kullanılmıyorsa** “temas edilmiş top” (çok net olmayanlar için) veya “dört vuruş” gibi

yardımlar halen beklenmektedir. Bu yardımlar, başhakemin karar verebilmesi için gereken tüm bilgiye sahip olabilmesi için yardımcı hakem henüz taraf değiştirmeden de yapılabilir.

3. **Yardımcı hakem karar verdiği**nde (fileye temas, geri hat oyuncusunun hatalı bloğu vb.): Yardımcı hakemin düdük çalıp hatanın türünü ve (gerekliyse) hatayı yapan oyuncuyu gösterip bekleyecek, başhakemin servisi kullanacak takımı göstermesinden sonra başhakemin işaretini tekrar edecektir.
4. **Mola talebi**: Bu talep normal şartlarda yardımcı hakem tarafından kabul edilir (Yardımcı hakemin koç tarafından yapılan mola talebini görmediği/duymadığı durumlarda başhakem, yetkisi dahilinde olmak üzere, düdük çalıp mola işareti yaparak mola talebini kabul edebilir). Bu durumda başhakem, yardımcı hakemin el işaretini tekrarlamaz.
5. **Ralli tekrarı / çift hata**: Bu durumda her iki hakem de düdük çalıp ralli tekrarını işaret edebilirken (Örnek: sahaya yuvarlanan top, ralli esnasında sakatlanan oyuncu, fileye aynı anda temas eden iki rakip vb.) servis atacak tarafı göstermek normal olarak başhakem yetkisinde kalmaktadır. Eğer yardımcı hakem ralli tekrarını gerektiren bir durum nedeniyle ralliyi durduran düdüğü çalmışsa başhakem servis atacak tarafı gösterir ve sadece bu durumda yardımcı hakem, başhakemin servis atacak takımı gösteren işaretini tekrar eder.
6. **Her iki hakem de aynı anda fakat farklı şeyler için düdük çalmışsa**: Bu durumda her iki hakem de hatanın türünü işaret edecekler – ama bu sefer sadece başhakem bundan sonra gelecek harekete karar vereceğinden SADECE BAŞHAKEM “çift hata” işaretini yapacak ve servis atacak takımı gösterecektir.
7. **Başhakemin servis atışına izin veren düdüğünü çalmasından önce servis atacak oyuncu tarafından servis atışı için topa vurulması halinde**: Başhakem düdük çalarak ralli tekrar işaretini verir ve kolunu tekrar servis atışını yapacak takım tarafına doğru uzatır.
8. **Setin bitişi**: Başhakem tarafından gösterilir. Eğer başhakem skoru fark etmemişse yardımcı hakem kibarca set bitimi işaretini yaparak başhakeme hatırlatmada bulunabilir. Ancak set bitişi tamamen başhakemin sorumluluğunda kalmalıdır.
9. Yardımcı hakem bir hata için düdük çaldığında el işaretini hatanın olduğu tarafa geçerek göstermeye dikkat etmelidir. Örneğin yardımcı hakemin sağındaki takımdan bir oyuncu fileye temas etmişse ve yardımcı hakem bu hataya düdük çalmışsa karşı takım tarafından el işareti yapmamalı, hatayı gerçekleştiren takım tarafına geçmeli ve ardından işaretini göstermelidir. Yürürken işaret etmemelidir. Yardımcı hakem durmalı ve işaretini yüzü sahaya dönükken yapmalıdır.
10. Hakemler, hataları işaret etmek için aşağıdaki iki durumu dikkate alarak çabuk ve kesin düdük çalmalıdır:
 - 10.1. Hakem, seyircilerin ya da oyuncuların baskısıyla hata düdüğü çalmamalıdır.
 - 10.2. Gerçekten hatalı bir değerlendirme yaptığının farkına varan hakem, hatasını (ya da hakem grubundaki üyelerin hatalarını) düzeltmelidir; ancak bu düzeltmenin hemen o anda yapılması gerekir.
11. Hakemler ve çizgi hakemleri "hariç top" işaretinin doğru kullanılmasına ve uygulanmasına dikkat etmelidirler:
 - 11.1. Hücum vuruşundan veya rakibin bloğundan sonra “doğrudan oyun alanı dışına” düşen topların tümü için hakemler tarafından "hariç top" el/bayrak işareti yapılmalıdır.

- 11.2. Bir hücum vuruşu sonrası top, eğer fileyi geçip blokçuya veya rakip takım oyuncularından birine temas ettikten sonra oyun alanının dışına temas ederse hakemler "temas edilmiş top" el/bayrak işaretini göstermelidir.
 - 11.3. Eğer bir top takımın birinci, ikinci veya üçüncü vuruşundan sonra kendi tarafında hariç olursa hakemler "temas edilmiş top" işaretini kullanmalıdırlar (zeminin oyun alanı dışında kalan kısmına, oyun sahası dışındaki bir nesneye, tavana, oyunda olmayan bir kişiye, reklam panolarına vb. temas eden top).
 - 11.4. Eğer bir hücum vuruşunda top, filenin üst kısmına çarpar ve rakip blokçuya değmeden hücum yapılan taraftan "oyun alanı dışına" düşerse "hariç top" işareti yapılmalı fakat hemen sonrasında hücum vuruşunu yapan oyuncu gösterilmelidir (herkesin topun blokçulara değmediğini anlaması için). Eğer aynı pozisyonda top, bloğa değer ve sonrasında hücum yapılan taraftan oyun alanı dışına düşerse başhakem önce "hariç top" işaretini yapmalı, ardından da blokçuları göstermelidir.
 - 11.5. Eğer bir hücum vuruşunda top, rakip takım tarafındaki serbest bölgede bulunan koça veya oyunda olmayan bir kişiye çarptığı için veya bu kişiler tarafından temas edildiği için oyun dışı olursa "hariç top" el/bayrak işareti gösterilmelidir.
12. Bir hücum vuruşunun, takımın kendi ön bölgesinde bulunan liberonun parmak pasından (oyun kurma hareketinden) gelen bir topa file üst kenar seviyesinden yüksekte tamamlandığı durumda hakem 21 numaralı işareti (hücum vuruşu hatası) kullanmalı ve liberoyu işaret etmelidir.
 13. Çizgi hakemlerinin bayrak işaretleri, takımların ve seyircilerin görüşü açısından çok önemlidir. Başhakem çizgi hakemlerinin bayrak işaretlerini kontrol etmeli ve kurallara uygun değilse düzeltmelidir.
 14. Eğer top, takımın 3. vuruşundan sonra file dikey düzleminden geçmezse:
 - 14.1. Eğer topla son oynayan oyuncu topa tekrar temas ederse "çift vuruş" işareti yapılır.
 - 14.2. Eğer topa başka bir oyuncu temas etmişse "dört vuruş" işareti yapılır.

OYUNUN YÖNETİMİ

HAKEMLERİN MÜSABAKADAN ÖNCE, MÜSABAKA ESNASINDA ve MÜSABAKADAN SONRA YAPMALARİ GEREKEN İŞLEMLER (ayrıca bkz. ULUSLARARASI OYUN PROTOKOLÜ)

Aşağıdaki bilgiler, müsabakanın ve müsabakaya katılanların güvenliği için gerekli görülen önlemlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

1. Müsabakadan Önce

- 1.1. Hakemler; müsabakanın fikstürdeki başlama saatinden en az 60 dakika önce, salonda, hakem kıyafetlerini giymiş olarak hazır bulunmalıdır.
- 1.2. Başhakem, yardımcı hakem, üçüncü hakem, challenge hakemi, yedek hakem ile birlikte yazı hakemi ve skor hakemi ile çizgi hakemleri de organizasyondaki tıp doktoru tarafından yapılacak olan alkol testine (eğer uygulanacaksa) katılmalıdır. **Eğer alkol testi uygulanıyorsa tüm hakemler oyun alanını ve müsabaka için gerekli ekipmanı kontrol etmek üzere müsabaka alanına alkol testinden sonra gireceklerdir.**
- 1.3. Eğer başhakem zamanında gelmezse yardımcı hakem, **Oyun Teknik Delegatesinden** izin istedikten sonra maç prosedürüne başlamalıdır.
- 1.4. Eğer başhakem müsabakaya gelemmez, alkol testini geçemez veya o anki sağlık durumu müsabakayı yönetmesine engel olacaksa yardımcı hakem başhakemin yerine geçerek müsabakayı yönetir. Bu durumda yedek hakem de yardımcı hakem olarak görev yapar.

2. Müsabaka Esnasında

2.1. TV GÖRÜNTÜ TEKRARI

FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakalarında yayıncı kuruluş, **eğer gerekli olan kurulumlar yapılmış ve Organizasyon Komitesi ile FIVB Kontrol Komitesi tarafından onaylanmışsa** görüntü tekrarı yapmak için “uzatılmış süre” isteyebilir. Gerekli olan kurulum; başhakemin önündeki direğe yerleştirilen, kontrolü TV kuruluşu tarafından sağlanan ve bir önceki pozisyon ile ilgili görüntü tekrarı yapıldığı esnada oyunun başlatılmasını bir süre geciktirmek için kullanılan ışıklı bir ikaz sistemidir. Yayıncı kuruluş tarafından verilen görüntü tekrarı devam ederken bir sonraki servis düdüğünün çalınması gibi durumlardan kaçınmak için başhakemin, salon içindeki dev ekrandan görüntü tekrarının olup olmadığını kontrol etmesi tavsiye edilir.

2.2. FASILALAR

1. ve 4. setler arasındaki normal fasılalar:

TAKIMLAR: Oyuncular, her setin sonunda başhakemin yönlendirmesiyle toplu bir halde oyun alanlarını değiştirirler. Oyuncular file direklerini geçince kendi oturma sıralarına yönelirler.

YAZI HAKEMİ: Başhakemin setteki son ralliyi sona erdiren düdüğünü takiben set arasındaki süreyi ölçecek zamanlayıcıyı çalıştırır.

2'30 - Yardımcı hakem düdüğü ya da yazı hakemi kornayı çalar.

TAKIMLAR: Yardımcı hakemin yönlendirmesiyle, başlangıç dizilişinde yer alacak 6'şar oyuncu oyun alanına girer.

HAKEMLER: Yardımcı hakem oyuncuların oyun alanındaki dizilişleriyle başlangıç diziliş formundaki dizilişleri karşılaştırır ve sonrasında liberonun oyun alanına girmesine izin verir. **Sonrasında top toplayıcı, topu servis atacak olan oyuncuya verir.**

3'00 - Başhakem servis atışı için düdüğü çalar.

Netice setinden önceki fasıla için:

TAKIMLAR: Netice setinin öncesindeki setin bitiminde oyuncular, başhakemin yönlendirmesiyle kendi oturma sıralarına yönelirler.

KAPTANLAR: Kura atışı için yazı hakemi masasına gelirler.

HAKEMLER: Kura atışını yapmak için yazı hakemi masasına gelirler.

2'30 - Yardımcı hakem düdüğü ya da yazı hakemi kornayı çalar.

TAKIMLAR: Yardımcı hakemin yönlendirmesiyle, başlangıç dizilişinde yer alacak 6'şar oyuncu oyun alanına girer.

HAKEMLER: Yardımcı hakem oyuncuların oyun alanındaki dizilişleriyle başlangıç diziliş formundaki dizilişleri karşılaştırır, sonrasında liberonun oyun alanına girmesine izin verir ve servis kullanacak oyuncuya topu verir.

3'00 - Başhakem servis atışı için düdüğü çalar.

Netice setinde önde olan takım 8. sayıya ulaştığında:

TAKIMLAR: Takımların altışar oyuncusu rallinin bitiminde başhakemin yönlendirmesiyle herhangi bir gecikmeye neden olmadan toplu bir halde file direklerinin yanından geçerek oyun alanlarını değiştirirler ve yine doğrudan oyun alanına yönelirler.

HAKEMLER: Yardımcı hakem takımların doğru dönüş sırasında olduğunu, yazı hakeminin setin ikinci bölümüne hazır olduğunu kontrol eder ve başhakeme oyuna devam etmek için her şeyin hazır olduğunu işaret eder.

Molalar ve set aralarında yardımcı hakem oyuncuları takım sıralarının yakınına davet eder.

3. Müsabakadan Sonra

FIVB protokolünde belirtildiği gibi; her iki hakem, hakem kulesinin önünde durur. Başhakem düdüğünü çaldığında her iki takım ya çizgi üzerinde durarak birbirini selamlar ya da yan çizgiler üzerinden hakemlere doğru gelip file boyunca yürüyerek rakiplerinin ellerini sıkıp takım sıralarına geri döner. Başhakem ve yardımcı hakem doğruca yazı hakemi masasına giderek müsabaka cetvelini kontrol edip imzalar, yazı hakemine ve çizgi hakemlerine teşekkür eder. Ancak hakemlerin işleri burada bitmez. Müsabakanın bitiş düdüğünden sonra da takımların sportmence davranışlarının kontrol edilmesi gerekir. Takımların kontrol bölgesi içinde kaldıkları sürede yaptıkları tüm sportmenlik dışı davranışların da izlenerek **Oyun Teknik Delegatesine** rapor edilmesi ve müsabaka cetvelinde "Düşünceler" bölümüne ya da ayrı bir kağıda rapor olarak yazılması gerekir.

Uluslararası Oyun Protokolleri

FIVB Etkinlikleri için oyun protokolü özel bir Spor Sunum ekibi tarafından düzenlenecektir.

Bunun öngörülmediği müsabakalar için aşağıdakiler uygulanacak Uluslararası Oyun Protokolleridir.

Takımların müsabakadan önce uygun bir ısınma salonunda filede ve toplarla ısınabilmesine bağlı olarak iki alternatif sunulmaktadır (Isınma salonu olması “Alternatif A”, ısınma salonu olmaması “Alternatif B”).

Oyun Protokolü, müsabakalara göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle hakemlerin ilgili müsabaka öncesinde bunları dikkatle incelemesi ve müsabakalarda takip etmesi önemle tavsiye edilir.

A. Takımların müsabaka başlamadan önce ısınmak için en az 40 dakikaya sahip olduğu ve müsabakanın oynanacağı binada fileye sahip bir ısınma salonu olan FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakaları.

B. Organizatörün müsabaka öncesinde takımların müsabakanın oynanacağı bina içerisinde ayrı ısınma salonlarını temin edemediği FIVB, Dünya ve Resmi Müsabakaları.

Zaman - Protokol		Açıklama	Hakemler	Takımlar
A	B			
		Eğlence Zamanı	<ul style="list-style-type: none"> Hakemler alkol testinden hemen sonra müsabaka sahasına girmeli ve oyun alanının yüzeyini, hakem sandalyesini, direkleri, file kablolarını, filenin kendisini, antenlerin ve yan bantların yerlerini, oyuncu değiştirme tabelalarını ve oyun için gerekli tüm ekipmanları (müsabaka cetveli, zil, libero yelekleri, yedek file ve antenler dahil yedek ekipmanlar vb.) kontrol etmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> Takımlar ısınma salonunda/salonlarında toplanarak ısınırlar. Takımlar resmi protokolün başlamasından önce oyun sahasına giremezler. Saha boşsa Oyun Teknik Delegatesi tarafından izin verildikten sonra takımlar top olmadan ısınmak için girebilirler.
22'	32'		<ul style="list-style-type: none"> Başhakem ve yardımcı hakem filenin yüksekliğini kontrol eder. 	<ul style="list-style-type: none"> Her iki takımın da koçlarıyla birlikte takım oturma sırasında oturmaları istenir. Takımlar maç formalarını giyerler.
21'	31'	Servis veya oyun alanını seçmek için kura atışı	<ul style="list-style-type: none"> Başhakem, yardımcı hakem ve takım kaptanları ile birlikte kura atışını yazı hakemi masasının önünde gerçekleştirir ve kura sonucunu yazı hakemine bildirir. 	<ul style="list-style-type: none"> Kura atışından sonra, takım kaptanları ve koçlar müsabaka cetvelini (veya elektronik müsabaka cetvelinin kullanıldığı durumlarda takım listesini) imzalarlar. İmzalardan önce koç, takım kadrosunda iki libero varsa başlangıç liberosunu belirlemelidir.
19'	29'	<ul style="list-style-type: none"> Takımlar oyun alanına girer. Spiker takımların isimlerini ve maç numarasını duyurur. 	<p>Hakemlerin pozisyonu:</p> <p>Her iki hakem de yazı hakemi masasına en yakın olan oyun alanının her iki tarafındaki yan çizgide bulunmalıdır. Başhakem – A takımının</p>	<ul style="list-style-type: none"> Takımlar sahaya girer ve dip çizgilere dizilir. (Diyagram B) Başhakem düdüğü çaldıktan sonra oyuncular ileriye doğru hareket eder (kıvrılarak değil) ve sadece filedeki rakip

		<ul style="list-style-type: none"> • El sıkışılır. 	<p>tarafında, yardımcı hakem – B takımının tarafında.</p> <p>Başhakem, anons yapıldıktan hemen sonra düdüğü çalar.</p>	<p>takımdaki "karşı numaraları" ile el sıkışırlar.</p>
	28'	Isınma		Takımlar oyun alanlarında topla ısınırlar ancak filede ısınmazlar.
18'	18'	<ul style="list-style-type: none"> • Filede resmi ısınma • 1. Setin başlangıç dizilişi 	<ul style="list-style-type: none"> • Başhakem, her iki takımın filede resmi ısınma süresinin (10 dakika) başladığını duyurmak için düdük çalar. • Yardımcı hakem, her takımın koçunun veya yardımcı koçunun 1. set için diziliş kağıdının orijinalini ve tercihen en az iki kopyasını teslim etmesini sağlamalıdır. Daha sonra diziliş kağıdının 1. kopyasını (iki kopyadan fazla varsa iki kopya) Oyun Teknik Delegatesine ve orijinalini de yazı hakemine derhal verir. • Oyun Teknik Delegatesi, diziliş kağıtlarını yayıncı kuruluş ve VIS görevlisine iletme hakkına sahip tek kişidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Takımlar filede ısınmaya başlar (10 dakika). • Tablet kullanılan durumlarda takımlar diziliş listelerini elektronik olarak tablet üzerinden yazı hakemine göndermelidir (en geç 12 dakikada).
8'	8'	<ul style="list-style-type: none"> • Resmi ısınma bitişi • Hızlı siliciler gerektiğinde zemini silmek için oyun alanına girerler. 	<ul style="list-style-type: none"> • Başhakem resmi ısınmanın bittiğini duyurmak için düdük çalar ve yardımcı hakem ile birlikte müsabakayı başlatmak için Oyun Teknik Delegatesinden izin ister. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oyuncular resmi ısınma bitiminde takım oturma sıralarına dönerler.
7'	7'	<ul style="list-style-type: none"> • Milli marşlar tamamen çalınır. • Bayrak taşıyıcılar oyun alanına girerler. Yazı 	<ul style="list-style-type: none"> • Hakemler – çizgi hakemleri, yazı hakemi masasının önündeki yan çizgide durur ve sahanın ortasına girer, ardından yazı hakemi masasına dönerler. 	<ul style="list-style-type: none"> • Takımlar, yazı hakemi masasının önündeki yan çizgide dururlar ve başta takım kaptanı, ardından asıl libero, oyuncular ve 2. libero olacak şekilde oyun alanına girerler. Oyun alanının

		<p>hakemi masasına en yakın olan bayrak tutan kişi, hücum çizgisinin yan çizgiyle kesiştiği köşede kalır.</p> <ul style="list-style-type: none">İlgili milli marş sırasında, bayrak taşıyıcılar bayrağı 45° açıyla kaldırır.Marşların çalınmasının hemen sonunda bayrak taşıyıcılar bayraklarla birlikte dışarı çıkarlar.	<ul style="list-style-type: none">Her takımın milli marşı çalınırken, hakemler vücutlarını 45 derecelik bir açıyla, milli marşı çalınan takımın bayrağına doğru çevirmelidir.Başhakem, marşların sonunda hemen düdüğü çalar.	<p>ortasına geldiklerine yazı hakemi masasına doğru dönerler.</p> <p>Milli marşlardan sonra: takımlar takım oturma sıralarına dönerler ve takımların sunumuna hazırlanırlar.</p>
3'	3'	<ul style="list-style-type: none">Alkışlar <p>Hakemlerin anons edilmesi</p>	<ul style="list-style-type: none">Her iki hakem; alkışlar eşliğinde, fileye yakın şekilde sahanın ortasına, yazı hakemi masasının karşısına gelir ve spiker tarafından tanıtılır. <p>Dört çizgi hakemi de hakemlerin arkasında durur (1. ve 2. çizgi hakemleri başhakemin arkasında ve 3. ve 4. çizgi hakemleri yardımcı hakemin arkasında) ve yan çizgi boyunca yürüyerek gelirler. 2. ve 3. çizgi hakemleri kendi pozisyonlarında durur ve 1. ve 4. çizgi hakemleri ise dip çizgiyi takip ederek kendi pozisyonlarına geçerler.</p> <ul style="list-style-type: none">Tanıtıldıktan sonra hakemler el sıkışır. Başhakem, sandalyesine gider; yardımcı hakem, yazı hakemi masasının önüne gider.	<ul style="list-style-type: none">Takım mensupları, 6 başlangıç oyuncusu ve başlangıç liberosu takım oturma sıralarında otururken diğer oyuncular takım oturma sıralarının yakınında veya ısınma alanında beklerler.

Başlangıç oyuncularını, asıl libero ve koçun tanıtımının hemen ardından	Başlangıç oyuncularını, asıl libero ve koçun tanıtımının hemen ardından		<ul style="list-style-type: none">• Yardımcı hakem 1, 2, 4 ve 5 numaralı top toplayıcılara dört maç topunu dağıtır ve oyuncuların başlangıç pozisyonlarını kontrol eder, bunları kendi diziliş kağıtlarında kayıtlı olanlarla karşılaştırır.• Daha sonra, başlangıç liberosunun oyun alanına girmesine ve asıl libero olmasına izin verir.• Yazı hakemine, kendisinin de kontrolü bitirip bitirmediğini ve müsabakaya başlamaya hazır olup olmadığını sorar.• Daha sonra servis atacak oyuncuya bir maç topu verir ve her şeyin müsabakaya başlamaya hazır olduğunu belirtmek için iki elini başhakeme doğru kaldırır.	
0'	0'	<ul style="list-style-type: none">• Başhakem 1. servisin atılması için düdüğünü çalarak müsabakayı başlatır.		

NOT: Bütün müsabakalar, fikstürde yayınlanan programa göre başlayacaktır. Ancak, önceki müsabaka planlanandan uzun sürerse resmi protokol yalnızca saha boşaltıldıktan ve önceki müsabakanın idaresi tamamlandıktan sonra başlayacaktır. Hakemler, Oyun Teknik Delegatesi ve Hakem Koçu ile görüşükten sonra başlama saatini her iki takımın koçuna bildirecektir.

ÇALIŞMA PROGRAMI

- Turnuva öncesi varış
Hakemler, görevlendirmelerinde belirtilen şekilde müsabakanın ev sahibi şehrine ulaşmalıdır. Resmi üniformalarını yanlarında götürmelidirler.
- Atölyeler
Müsabaka başlamadan önce hakemler, yazı hakemleri, çizgi hakemleri, yer siliciler, top toplayıcılar ve saha spikerlerinin katılımıyla teorik ve pratik hakemlik atölyeleri düzenlenecektir.
- Hakemlik hakkında yorumlar
Müsabakadan sonra hakem odasında kısa bir brifing düzenlenerek hakemlerin müsabakadaki performanslarının analiz edileceği kısa bir geri bildirim sağlanır. Mümkün olduğunda hakemler nerede iyi performans gösterdiklerini ve nerede gelişebileceklerini kendi kendilerine değerlendirmelidir.

Genel ve önemli bir konu gündeme geldiyse ertesi gün Hakemlik Alt Komitesi üyeleri ve yarışmanın tüm hakemleriyle resmi bir toplantı yapılabilir.

Bu toplantı sırasında, gerekirse veya mümkünse, müsabakalar sırasında çekilen videolar, hakemliğin en üst düzeyde teknik kalitesini birleştirmek için hem hataların hem de başarılı performansların açıklanmasına yardımcı olmak için kullanılmalıdır.

- Hakem atamalarının bilgisi
Hakem atamaları; normalde başhakem, yardımcı hakem, üçüncü hakem, challenge hakemi ve yedek hakemlere aşağıdaki şekilde bildirilir:
 - ✓ Müsabakadan önceki gece
- Alkol testi (eğer varsa)
Başhakem, yardımcı hakem, üçüncü hakem, challenge hakemi ve yedek hakemler, yazı hakemleri ve çizgi hakemleri; atanmış doktor tarafından rastgele bir sistemle gerçekleştirilen mevcut alkol testine, Hakem Alt Komitesi üyesinin huzurunda tabi tutulmalıdır.
- Davranış
FIVB, farklı müsabakalarda görevlendirilen her hakeme güven duymaktadır.

Müsabaka sırasında müsabakaların yönetiminden sorumlu olan hakemler, müsabakanın yapılacağı şehir/şehirlere varışlarından ayrılışlarına kadar yarışma boyunca örnek davranış sergilemek zorundadırlar.

Hakem Alt Komitesi tarafından belirlenen tüm faaliyetlerin zaman çizelgesine kesinlikle uymalı ve hakemlerin spor salonlarının içinde ve dışında imajını korumalıdırlar.

Hakem Alt Komitesi, beklenen standartta davranış sergilemeyen herhangi bir hakem takım üyesini görevden almak ve hatta duruma bağlı olarak diskalifiye etmek yetkisine sahiptir.

FIVB Oyun Kuralları ve Hakemlik Komisyonu (FIVB RG&RC)